

**2008**

**KVANTITATĪVS UN KVALITATĪVS PĒTĪJUMS PAR  
SABIEDRĪBAS INTEGRĀCIJAS UN PILSONĪBAS  
AKTUĀLAJĪEM ASPEKTIEM**

Pasūtītājs: Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts  
Izpildītājs: SIA "AC Konsultācijas"

# Satura rādītājs

Kopsavilkums.....	3
Pētījuma mērķis un izlases izveides principi.....	6
Datu ticamība.....	8
Pētījuma kvantitatīvās aptaujas rezultātu analīze.....	9
Latvijas iedzīvotāju viedokļi par nepilsoņa statusu.....	13
Latvijas iedzīvotāju attieksme pret pilsonības iegūšanas procesu.....	15
Latvijas pilsonības prestižs.....	23
Latvijas iedzīvotāju attieksme pret valsts varas iestādēm un sabiedrības integrācijas procesu.....	25
Etnisko attiecību novērtējums Latvijā.....	28
Latvijas iedzīvotāju iesaistīšanās sabiedriskajos procesos.....	31
Masu saziņas līdzekļu izmantošana.....	33
Latvijas iedzīvotāju sociālā identitāte.....	37
Migrācija.....	43
Pētījuma kvalitatīvā daļa – fokusa grupu diskusijas.....	45
Secinājumi un rekomendācijas.....	51

# Kopsavilkums

## Latvijas iedzīvotāju attieksme pret nepilsoņa statusu

Noskaidrojot Latvijas iedzīvotāju viedokli par nepilsoņa statusu, atklājas, ka vairums respondentu uzskata - Latvijā ir izdevīgi būt par nepilsoni, piemēram, lai ceļotu uz Krieviju u.c. valstīm, kā arī, ka nepilsoņiem ir pamats justies nedroši. Salīdzinot ar iepriekšējiem pētījumiem, ir būtiski samazinājies to cilvēku īpatsvars, kuri uzskata, ka nepastāv nekādas atšķirības starp pilsoņiem un nepilsoņiem, tātad pēdējo septiņu gadu laikā sabiedrība ir kļuvusi ziņošāka par nepilsoņu statusa priekšrocībām un trūkumiem. Nepilsoņos ir mazinājušās krasi negatīvas sajūtas, un pilsoņi sāk saprotošāk izturēties pret nepilsoņiem.

## Latvijas iedzīvotāju attieksme pret pilsonības iegūšanas procesu

Mazāk nekā ceturtdaļa nepilsoņu apgalvo, ka plāno iegūt Latvijas pilsonību tuvāko 12 mēnešu laikā, un gandrīz puse apgalvo, ka to nedarīs. Tomēr vairums (86%) nepilsoņu, kuriem ir bērni, vēlas, lai viņi kļūst par Latvijas pilsoņiem. Salīdzinot ar 2000.gadā veikto pētījumu, nedaudz ir pieaudzis to nepilsoņu skaits, kas vēlas iegūt pilsonību, un nozīmīgi samazinājies pret pilsonības iegūšanu noraidoši noskaņoto nepilsoņu skaits.

Visbiežāk minētais iemesls, kāpēc nepilsoņi nevēlas iegūt Latvijas pilsonību, ir praktisko ieguvumu trūkums, respektīvi, nepilsoņi neredz nepieciešamību tērēt laiku un kārtot eksāmenus, lai kļūtu par LR pilsoņiem. 37% nepilsoņu, kas neplāno iegūt pilsonību, uzskata, ka nepārvalda latviešu valodu pietiekami labi, lai varētu nokārtot pārbaudi. Gandrīz trešdaļa respondentu, kuri nevēlas iegūt pilsonību, par iemeslu min laika trūkumu. Salīdzinoši iepriekšējā pētījumā dominēja neticība savām spējām nokārtot latviešu valodas un Latvijas vēstures eksāmenus, kā arī naudas trūkums un apmierinātība ar nepilsoņa pasi.

Gandrīz puse respondentu uzskata, ka, lai kļūtu par Latvijas pilsoni, ir jānokārto latviešu valodas zināšanu pārbaude, 37% uzskata, ka ir nepieciešami visi pārbaudījumi (latviešu valodas, Latvijas vēstures, himnas un Satversmes pamatnoteikumu zināšanu). Par latviešu valodas pārbaudījuma nepieciešamību vienisprātis ir arī puse aptaujāto nepilsoņu, kā arī fokusa grupu diskusiju dalībnieki.

Gandrīz trešdaļa Latvijas iedzīvotāju atbalsta izmaiņas pilsonības piešķiršanas kārtībā, nepilsoņu un bezvalstnieku jaundzimušajiem bērniem piešķirot pilsonību piedzimstot un nosakot atvieglojumus naturalizācijas eksāmenos gados veciem cilvēkiem. Nepilsoņu, bijušo ārvalstnieku un krievu tautības pilsoņu fokusa grupās izskanēja viedoklis, ka cilvēkiem, kas pietiekami ilgu laiku ir dzīvojuši Latvijā (5, 10 vai 20 gadus) automātiski pienāktos pilsonība, savukārt, latviešu tautības pilsoņu grupā valdīja uzskats, ka būtu jāatvieglo pilsonības piešķiršanas process tiem nepilsoņiem, kas to patiešām vēlas, prot valsts valodu un ir lojāli Latvijas valstij.

Salīdzinot ar 2000.gadā veikto pētījumu, ir samazinājies gan pilsoņu, gan nepilsoņu īpatsvars, kas atbalsta pašvaldību vēlēšanu tiesību piešķiršanu nepilsoņiem.

## Latvijas pilsonības prestižs

44% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka Latvijas pilsonības prestižs ir augsts, biežāk tā uzskata pilsoņi; gandrīz puse respondentu uzskata, ka ir nepieciešamas aktivitātes Latvijas pilsonības prestiža paaugstināšanai. Krievi salīdzinoši retāk nekā latvieši un citu tautību pārstāvji uzskata, ka ir nepieciešams celt Latvijas pilsonības prestižu. Fokusa grupu diskusijās izskanēja viedoklis, ka, salīdzinoši ar citām valstīm, Latvijas pilsonības

prestīžs nav sevišķi augsts, jo "*daudz prestižāk ir būt par Amerikas, Francijas vai Vācijas pilsonim*", kā arī tika pausts atbalsts pasākumiem, kas stiprinātu pilsonisko apziņu un patriotismu. Tas varētu būt kaut kas, par ko ikviens Latvijas iedzīvotājs var būt lepns.

Pilsonības prestižu visvairāk ietekmē ekonomiskā situācija valstī un valsts tēls pasaulē, liela nozīme ir arī sportistu un mākslinieku sasniegumiem. Fokusa grupās izskanēja viedoklis, ka pilsonības prestižs jeb lepnums par savu valsti vispirms ir atkarīgs no audzināšanas ģimenē, bērnudārzā un skolā.

### **Latvijas iedzīvotāju sociālā identitāte un attieksme pret sabiedrības integrācijas procesu**

Kopumā Latvijas iedzīvotāji visciešāk jūtas saistīti ar savu tuvāko apkārtni, pilsoņi tikpat cieši jūtas saistīti ar Latviju, savukārt, tikai puse no nepilsoņiem jūtas cieši saistīti ar Latviju. Kopumā ir vērojama vienota tendence - pilsoņi jūtas emocionāli tuvāki Latvijai nekā nepilsoņi.

Apmēram puse Latvijas iedzīvotāju nav apmierināti ar demokrātijas attīstību valstī, taču neapmierinātības iemesls parasti ir negatīvā nostāja pret valsts sociāli ekonomisko situāciju un valsts pārvaldes iestāžu darbību. Vismazāko uzticību ir iemantojusi Saeima un Ministru kabinets. Vairums Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka Valsts pārvaldes institūcijas nekad vai reti pieņem sabiedrības interesēm atbilstošus lēmumus. Fokusa grupu diskusijās bieži izskanēja viedoklis, ka Latvijas valsts nerūpējas par nepilsoņiem un ka viena no tā izpausmēm ir pilsonības nepiešķiršana nepilsoņiem, kuri visu mūžu dzīvo Latvijā.

Pētījuma rezultāti liecina, ka Latvijā nav skaidras izpratnes par pilsoniskumu un etniskumu. Līdzīgi jau 2003.gada pētījumā "Reģionālo aspektu nozīme pilsonības jautājumu risināšanā" tika konstatēts, ka Latvijas iedzīvotājiem nav izpratnes par sabiedrības integrācijas jautājumiem – visbiežāk to saprotot ar sociālo integrāciju, dažkārt – etnisko.

### **Etnisko attiecību novērtējums Latvijā**

Pētījuma gaitā iegūtā informācija liecina, ka sadzīviskā līmenī Latvijā nepastāv nesaskaņas dažādu tautību indivīdu starpā. Arī fokusa grupu diskusijās izskan viedoklis, ka ikdienā nepastāv problēmas starp latviešiem un krieviem (citu tautību pārstāvjiem), tomēr dažkārt krasi labējās un kreisās partijas veicina saasinājumu rašanos, piemēram, lai nodrošinātu sev elektorātu.

Dažos jautājumos pilsoņu un nepilsoņu, kā arī dažādu tautību pārstāvju viedokļi atšķiras, tomēr kopumā Latvijā cilvēki pozitīvi izturas pret citu tautību pārstāvjiem. Īpaši jauniešu vidū etniska rakstura nesaskaņas parasti nav vērojamas. Fokusa grupu dalībnieki jauniešus raksturo kā "ziņkārīgākus un ieinteresētākus" un līdz ar to tolerantākus pret cittautiešiem, pretēji vecāka gadagājuma cilvēkiem, kas esot neiecietīgāki. Kvantitatīvā apsekojuma rezultāti liecina, ka negatīvāk noskaņoti ir arī trūcīgākie Latvijas iedzīvotāji.

Visu fokusa grupu dalībnieki uzskata, ka ir jāsekmē Latvijas sabiedrības saliedēšana, mudinot cilvēkus uz savstarpēju iecietību un toleranci, veicinot citu kultūru izpratni ar dažādu multikulturālu aktivitāšu palīdzību – pasākumiem, nacionāliem svētkiem, izstādēm un konkursiem; Pilsoņa dienas ieviešana tiek uzverta pozitīvi, taču konkrēti priekšlikumi par šajā dienā veicamajām aktivitātēm netiek minēti.

Kaut arī, salīdzinot ar 2000.gadu, Latvijā ir mazinājusies uzticība masu medijiem, tomēr tie ir viens no efektīvākajiem un vieglāk sasniedzamajiem instrumentiem integrācijas veicināšanā. Viens no veidiem, piemēram, varētu būt sekmēt objektīvākas un etnisko integrāciju veicinošākas informācijas atspoguļošanu masu medijos, rīkojot konkursus (par sabiedrību vienojošāko laikrakstu, TV vai radio) vai atspoguļojot NVO veiktās aktivitātes.

### **Kopīgais un atšķirīgais pilsoņu un nepilsoņu uzskatos**

Vairums pilsoņu izvēlas komunicēt latviešu valodā, bet nepilsoņi – krieviski. Gan pilsoņi, gan nepilsoņi ir vienprātīgi, ka cilvēkiem, kuri vēlas kļūt par Latvijas Republikas pilsoņiem būtu jākārtos latviešu valodas

pārbaudījums. Pilsoņu un nepilsoņu materiālais stāvoklis ir līdzīgs, tā pat arī vienlīdz liels ir arī ticīgo īpatsvars pilsoņu un nepilsoņu vidū. Atšķirīga ir tikai konfesijā piederība: nepilsoņi pārsvarā pieder pareizticīgo un katoļu konfesijai, bet pilsoņi – luterāņu, katoļu un pareizticīgo konfesijām.

Nepilsoņi vairāk atbalsta dubultpilsonības ieviešanu nekā pilsoņi. Pilsoņiem un nepilsoņiem ir arī atšķirīgi uzskati par pašvaldību vēlēšanu tiesību piešķiršanu nepilsoņiem: nepilsoņi to atbalsta 2 reizes vairāk nekā pilsoņi. Puse Latvijas pilsoņu uzskata, ka LR pilsonības prestižs ir augsts, turpretim lielai daļai nepilsoņu šis jautājums nešķiet svarīgs. Taču gan pilsoņi, gan nepilsoņi par visbūtiskākajiem faktoriem, kas ietekmē Latvijas pilsonības prestižu, uzskata ekonomisko situāciju valstī un valsts tēlu pasaulē.

Gan pilsoņi, gan nepilsoņi vienlīdz reti piedalās piketos, demonstrācijās un streikos, pārējos politisko un pilsonisko uzskatu paušanas veidos pilsoņi ir nedaudz aktīvāki. Kopumā pilsoņiem un nepilsoņiem ir līdzīgi uzskati par sabiedrību vienojošajām vērtībām, atšķirības parādās vienīgi uzskatos par valsts valodu un kultūras vērtību dažādību, ko pilsoņi uzskata par svarīgākām nekā nepilsoņi. Par nozīmīgāko lietu, kas šķēļ Latvijas sabiedrību, nepilsoņi uzskata valodas barjeru, taču ir vienprātis ar pilsoņiem, ka būtiska ir arī sociālā un materiālā noslāņošanās. Pilsoņi, pretstatā nepilsoņiem lielāku uzmanību pievērš krasi labējo un kreiso partiju politiskajiem lozungiem un ārvalstu propagandai kā sabiedrību šķēļošām lietām.

Latvijas pilsoņi gandrīz 2 reizes biežāk par nepilsoņiem Latvijas iestāšanos ES uzskata par ieguvumu. Nepilsoņi mazāk lepojas ar to, ka ir Latvijas iedzīvotāji nekā pilsoņi. Vairāk nekā puse nepilsoņu atzīst, ka nezina, kādas tiesības viņiem nodrošina Satversme. Pilsoņu vidū tādu ir mazliet vairāk kā piektā daļa. Lielāko daļu nepilsoņus neapmierina demokrātisko procesu attīstība valstī, turpretim vairums pilsoņu izsakās mērenāk, sakot, ka viņus daļēji apmierina demokrātisko procesu attīstība Latvijā. Nepilsoņi arī biežāk uzskata, ka valsts varas iestādes pieņem sabiedrības interesēm neatbilstošus lēmumus.

#### **Faktori, kas ietekmē pilsonības iegūšanas procesu**

Galvenie faktori, kādēļ nepilsoņi neplāno naturalizēties ir – "neredzu nepieciešamību", "nepietiekamas latviešu valodas zināšanas" un "nav laika kārtot dokumentus", tātad pārsvarā pragmatiski apsvērumi. No fokusa grupu diskusijām varēja secināt, ka ar nevēlēšanos naturalizēties, nepilsoņi bieži pauž savu aizvainojumu par to, ka Latvijas valsts nenovērtē viņus un nepiešķir pilsonību, kaut arī viņi šeit dzīvo visu mūžu, maksā nodokļus un veicina Latvijas labklājības izaugsmi. Kaut arī kopumā nepilsoņi vairāk kritizē valsti, valdību, utt., tomēr 1/5 nepilsoņu uzskata sevi par Latvijas patriotiem un 27% nepilsoņu būtu gatavi aizstāvēt Latviju, ja tās neatkarība tiktu apdraudēta, kā arī puse nepilsoņu jūtas cieši vai ļoti cieši saistīti ar Latviju, taču gandrīz puse nepilsoņu jūtas arī cieši vai ļoti cieši saistīti ar Krieviju.

Galvenais motivējošais faktors, kādēļ nepilsoņi vēlas iegūt pilsonību ir fakts, ka viņi dzīvo Latvijā, tātad arī jūtas piederīgi šai valstij. Kā arī vairums nepilsoņu, kuriem ir bērni vēlas, lai viņiem automātiski tiktu piešķirta pilsonība piedzimstot.

## Pētījuma mērķis un izlases izveides principi

Pētījuma mērķis bija identificēt, kādi faktori ietekmē Latvijas pilsoņu kopuma veidošanos un pilsonības iegūšanas procesu, noskaidrot kopīgo un atšķirīgo pilsoņu un nepilsoņu vērtīborientācijā, pilsoniskās apziņas veidošanās procesā, piederības un drošības sajūtas aspektā; noskaidrot sabiedrības attieksmi pret līdzdalību politiskajos procesos un izpētīt līdzdalības praksi un tās saistību ar pilsoniskumu; kā arī uzzināt attieksmi pret dažādiem pilsoniskās apziņas paaugstināšanas mehānismiem.

Pētīniekiem bija jāveic šādi uzdevumi:

- izstrādāt pētījuma koncepciju;
- veikt kvantitatīvo apsekojumu;
- veikt kvalitatīvo apsekojumu;
- salīdzināt iegūtos rezultātus ar 3 iepriekš veikto pētījumu rezultātiem.

Pētījums sastāv no kvantitatīva un kvalitatīva apsekojuma.

### Kvantitatīvā apsekojuma apraksts

Pētījuma kvantitatīvā daļa sastāv no Latvijas iedzīvotāju anketēšanas, kas tika veikta tiešo interviju veidā.

Kvantitatīvās aptaujas izlases izveides pamatprincipi :

- ģenerālais kopums – Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 15 - 74 gadiem;
- plānotās izlases apjoms – 1100 respondenti;
- izlases metode – stratificētā nejaušā izlase;
- stratifikācijas pazīmes – administratīvi teritoriālā un pilsoniskā;
- aptaujas veikšanas metode – tiešās intervijas;
- ģeogrāfiskais pārklājums – visi Latvijas reģioni.

Sasniegtais izlases apjoms ir 1200 respondenti, proporcionāli katra rajona un 7 lielo pilsētu iedzīvotāju skaitam, turklāt tika ņemts vērā pilsētās un laukos dzīvojošo īpatsvars.

Pēc Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datiem uz 01.01.2007. pilsoņu īpatsvars Latvijā sasniedz 80,9%. Šajā izlasē sasniegtais pilsoņu īpatsvars ir 79,3%, nepilsoņu īpatsvars ir lielāks, nekā izlasē nepieciešams, tomēr statistiskās kļūdas robežās. Tāpēc kvantitatīvā pētījuma rezultāti ir statistiski nozīmīgi, ticami un atbilst Latvijas iedzīvotāju kopumam, kas nozīmē, ka izlases respondentu viedokli var projicēt uz Latvijas iedzīvotāju kopumu. Iepazīstoties ar pētījumu ir jāņem vērā, ka izlases kopējo rezultātu analīzē lielāka uzmanība ir pievērsta nepilsoņu viedoklim.

Esošās situācijas identificēšanai un kvantitatīvā apsekojuma izlases izveidei ir izmantoti LR Centrālās statistikas pārvaldes un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes dati.

Tā kā darba uzdevums paredzēja salīdzināt šajā pētījumā iegūtos rezultātus ar trim iepriekš veiktiem pētījumiem, tika izvēlēti pētījumi "Ceļā uz pilsonisku sabiedrību – 1" (1997./98.g.), "Ceļā uz pilsonisku sabiedrību – 2" (2000./2001.g.) un "Reģionālo aspektu nozīme pilsonības jautājumu risināšanā" (2003.g.). 1997. un 2000.gadā veiktie pētījumi pēc satura un struktūras ir līdzīgi šim – 2008.gadā veiktajam pētījumam, tādēļ situācijas izmaiņas vai attīstības tendences ir iespējams izvērtēt identiski uzdotajiem jautājumiem. Abos "Ceļā uz pilsonisku sabiedrību" pētījumos bija atšķirīgs izlases veidošanas princips, respektīvi, tika veidotas divas atsevišķas izlases – LR pilsoņi un tie, kas nav LR pilsoņi, ar gandrīz vienādu respondentu skaitu katrā no tām. Tādēļ, salīdzinot šī un iepriekšējo pētījumu rezultātus, tiks ņemts vērā procentuālais sadalījums katrā

atsevišķā grupā, nevis izlasē kopumā. Līdzīgi kā iepriekšējos pētījumos, arī šajā tiks salīdzināti dažādu personu grupu viedokļi. Pilsoņu grupā ir iekļauti LR pilsoņi (n=951), nepilsoņu grupā (n=249) ir ietverti LR nepilsoņa statusā esošas personas, kā arī citu valstu pilsoņi, jo nelielā skaita dēļ viņu atbildes nav iespējams analizēt atsevišķi.

Šī pētījuma rezultāti tiks salīdzināti arī ar Naturalizācijas pārvaldes 2003.gadā veiktā pētījuma "Reģionālo aspektu nozīme pilsonības jautājumu risināšanā" secinājumiem. Abus pētījumus nav iespējams salīdzināt tieši un detalizēti, savas atšķirīgās struktūras un metodikas dēļ, tomēr tiks apskatītas situācijas attīstības tendences pilsonības iegūšanas motivācijas, pilsoniskās līdzdalības un reģionālo atšķirību jomās.

## **Fokusa grupu diskusiju apraksts**

Fokusa grupu diskusiju mērķis bija iegūt padziļinātu informāciju par sabiedrības integrācijas un pilsonības iegūšanas aktuālajiem aspektiem, kā arī noskaidrot Latvijas iedzīvotāju motivāciju iegūt/neiegūt pilsonību, kopīgo un atšķirīgo pilsoņu un nepilsoņu līdzdalībā sabiedriski politiskajos procesos un piederības sajūtas aspektā. Fokusa grupas sniedza iespēju atklāt atsevišķu sabiedrības daļu rīcības motivāciju, noskaņojumu, attieksmi un stereotipus, tādējādi sniedzot papildus informāciju politikas veidošanas un rīcības plānu izstrādes procesā.

Kopumā tika organizētas 7 fokusa grupu diskusijas.

- Jaunie pilsoņi (krieviski runājošie bijušie LR nepilsoņi)
- Ārvalstnieki, kas kļuvuši par Latvijas pilsoņiem
- Nepilsoņi, kas vismaz 10 gadus dzīvo Latvijā
- Krievu plūsmas skolu jaunieši ar un bez Latvijas pilsonības
- Krievu plūsmas skolu skolotāji
- Latviešu plūsmas skolu jaunieši ar un bez Latvijas pilsonības
- Latviešu tautības Latvijas pilsoņi

## Datu ticamība

Aptaujas datu ticamības novērtējumam tiek izmantota statistiskā kļūdas varbūtība. Statistiskā kļūda ir aprēķināta matemātiski, pamatojoties uz varbūtības teoriju. Šī kļūda ir atkarīga gan no izlases lieluma, gan no atbilžu sadalījuma.

Statistisko kļūdu aprēķina pēc formulas:

$$e = z\sqrt{p(100-p)/n}$$

kur:

e – statistiskā kļūda;

z – koeficients atkarībā no vēlamās rezultātu ticamības pakāpes, pie 95% varbūtības tas ir vienāds ar 1,96;

p – aptaujā iegūtais respondentu atbilžu procentuālais sadalījums;

n – respondentu skaits.

Tabula Nr. 1

Pētījuma rezultātu statistiskās kļūdas novērtēšanas tabula (ar 95 % varbūtību)

Procentuālais atbilžu sadalījums (%)	Respondentu skaits															
	50	75	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200	1500	2000
1 vai 99	2.8	2.2	1.9	1.4	1.1	1.0	0.9	0.8	0.7	0.7	0.6	0.6	0.6	0.5	0.5	0.4
2 vai 98	3.9	3.2	2.7	1.9	1.6	1.4	1.2	1.1	1.0	1.0	0.9	0.9	0.8	0.8	0.7	0.6
4 vai 96	5.4	4.5	3.8	2.7	2.2	1.9	1.7	1.6	1.5	1.4	1.3	1.2	1.2	1.1	1.0	0.9
6 vai 94	6.6	5.4	4.7	3.3	2.7	2.3	2.0	1.9	1.8	1.7	1.6	1.5	1.4	1.3	1.2	1.0
8 vai 92	7.5	6.1	5.3	3.8	3.1	2.7	2.4	2.2	2.0	1.9	1.8	1.7	1.6	1.5	1.4	1.2
10 vai 90	8.3	6.8	5.9	4.2	3.4	2.9	2.6	2.4	2.2	2.0	2.0	1.9	1.8	1.7	1.5	1.3
12 vai 88	9.0	7.4	6.4	4.5	3.7	3.2	2.9	2.6	2.4	2.3	2.1	2.0	1.9	1.8	1.6	1.4
15 vai 85	9.9	8.0	7.0	5.0	4.0	3.5	3.1	2.9	2.6	2.5	2.3	2.2	2.1	2.0	1.8	1.6
18 vai 82	10.7	8.7	7.5	5.3	4.4	3.8	3.4	3.0	2.9	2.7	2.5	2.4	2.3	2.2	1.9	1.7
20 vai 80	11.1	9.1	7.8	5.5	4.5	3.9	3.5	3.2	3.0	2.8	2.6	2.5	2.4	2.3	2.0	1.8
22 vai 78	11.5	9.4	8.1	5.7	4.7	4.1	3.6	3.3	3.1	2.9	2.7	2.6	2.5	2.4	2.1	1.8
25 vai 75	12.0	9.8	8.5	6.0	4.9	4.2	3.8	3.5	3.2	3.0	2.8	2.7	2.6	2.5	2.2	1.9
28 vai 72	12.5	10.2	8.8	6.2	5.1	4.4	3.9	3.6	3.3	3.1	2.9	2.8	2.7	2.5	2.3	2.0
30 vai 70	12.7	10.4	9.0	6.4	5.2	4.5	4.0	3.7	3.4	3.2	3.0	2.8	2.7	2.6	2.3	2.0
32 vai 68	12.9	10.6	9.1	6.5	5.3	4.6	4.1	3.7	3.5	3.2	3.1	2.9	2.8	2.6	2.4	2.1
35 vai 65	13.2	10.8	9.4	6.6	5.4	4.7	4.2	3.8	3.5	3.3	3.1	3.0	2.8	2.7	2.4	2.1
40 vai 60	13.6	11.1	9.6	6.8	5.5	4.8	4.3	3.9	3.6	3.4	3.2	3.0	2.9	2.8	2.5	2.2
45 vai 55	13.8	11.3	9.8	6.9	5.6	4.9	4.4	4.0	3.7	3.5	3.3	3.1	2.9	2.8	2.5	2.2
50 vai 50	13.9	11.3	9.8	6.9	5.7	4.9	4.4	4.0	3.7	3.5	3.3	3.1	3.0	2.8	2.5	2.2

Piemēram, 34% no aptaujas respondentiem neatbalsta dubultpilsonības ieviešanu. Tātad ar 95% varbūtību ir iespējams apgalvot, ka  $34\% \pm 2,7\%$  no visiem Latvijas iedzīvotājiem neatbalsta dubultpilsonības ieviešanu.

Apsekojuma izlase ir reprezentatīva, turklāt sasniegtais izlases apjoms nodrošina to, ka statistiskā kļūda nepārsniedz 2,8%, līdz ar to aptaujas rezultāti ir attiecināmi uz apsekojuma ģenerālo kopu.



# Pētījuma kvantitatīvās aptaujas rezultātu analīze

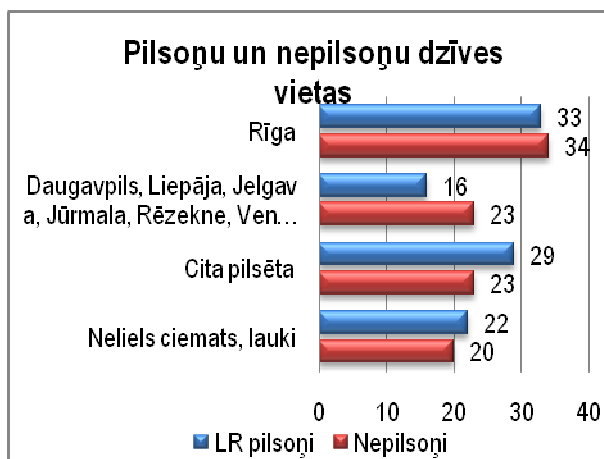
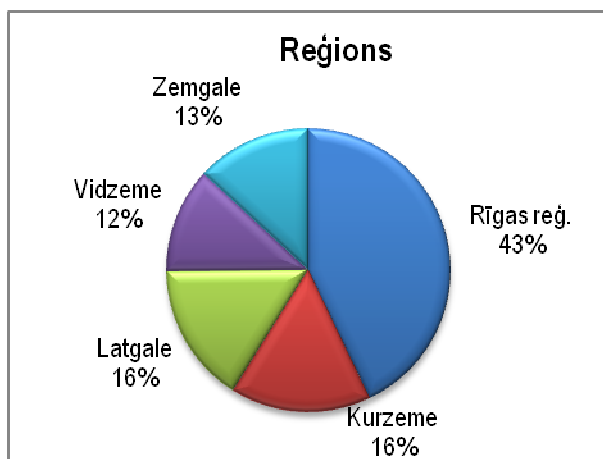
Latvijas pilsoņu un nepilsoņu sociāli demogrāfiskais raksturojums

Tabula Nr.2

	Respondentu skaits izlasē	Īpatsvars, %
<b><u>Kopā</u></b>	<b>1200</b>	<b>100</b>
<b><u>Pilsonība</u></b>		
LR pilsoņi	951	79,3
LR nepilsoņi	239	19,9
Citu valstu pilsoņi	10	0,8
<b><u>Dzimums</u></b>		
Vīrieši	527	43,9
Sievietes	673	56,1
<b><u>Vecums</u></b>		
15-30 gadi	380	31,7
31-40 gadi	313	26,1
41-50 gadi	244	20,3
51-60 gadi	137	11,4
61 un vairāk	126	10,5
<b><u>Izglītība</u></b>		
Pamata /nepabeigta pamata izglītība	191	15,9
Vispārējā vidējā / Vidējā profesionālā	633	52,8
Augstākā	373	31,1
Nav atbildes	3	0,3
<b><u>Ienākumi uz cilvēku mēnesī</u></b>		
Līdz 50 Ls	19	1,6
51-100 Ls	153	12,8
101-200 Ls	349	29,3
vairāk par 201 Ls	460	38,3
Nav atbildes	219	18,3
<b><u>Dzīvesvieta</u></b>		
Rīga	394	31,8
Daugavpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Ventspils	214	17,8
Pārējās Latvijas pilsētas	332	27,7
Neliels ciemats / lauki	260	21,7

Kopumā tika aptaujāti 1200 respondenti, no kuriem 44% bija vīrieši, 56% - sievietes. Proporcioniāli iedzīvotāju skaitam, lielākais respondentu skaits ir no Rīgas reģiona (Rīgas pilsēta, Jūrmala un Rīgas rajons) – 43%. Kurzemes reģiona Tukuma, Talsu, Kuldīgas, Saldus, Liepājas un Ventspils rajonu, kā arī Liepājas un Ventspils pilsētu iedzīvotāji sastāda 16% no kopējā respondentu skaita. Arī Latgales reģionā dzīvo 16% respondentu (Balvu, Daugavpils, Ludzas, Krāslavas, Preiļu rajonos un Daugavpils un Rēzeknes pilsētās). Zemgales reģionā tika intervēti 13% respondentu (Bauskas, Dobeles, Jelgavas, Aizkraukles, Jēkabpils rajonos un Jelgavas pilsētā), savukārt, Vidzemes reģiona Limbažu, Cēsu, Valmieras, Valkas, Alūksnes, Gulbenes, Madonas un Ogres rajonos tika aptaujāti 12% .

Salīdzinot ar iepriekšējo pētījumu, viskrasāk ir mainījies nepilsoņu īpatsvars Rīgā: ja 2000.gada pētījumā<sup>1</sup> 50% no visiem nepilsoņiem tika aptaujāti Rīgā, šajā pētījumā tie ir 34%.

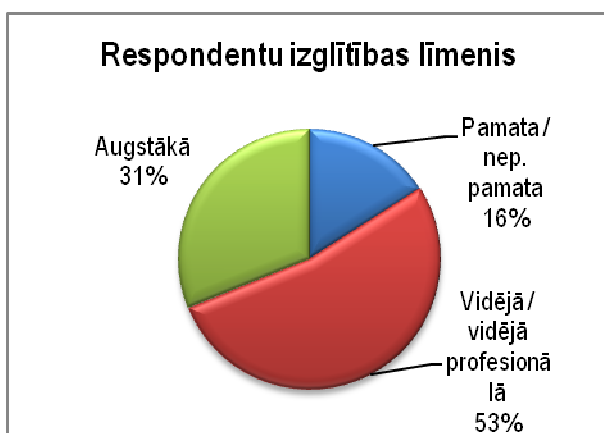


Attēls Nr.1. Respondentu sadalījums pa reģioniem (n=1200)

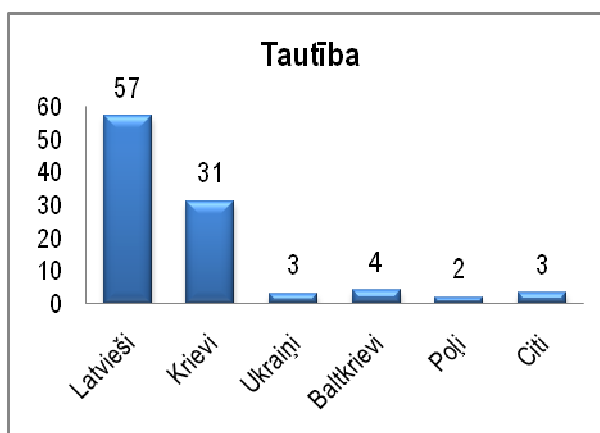
Attēls Nr.2. Respondentu dzīvesvietas raksturojums (n=1200)

Vairāk nekā puse (53%) aptaujāto ir ar vidējo vai vidējo profesionālo izglītību, 16% ir pamata vai nepabeigta pamatzglītība un 31% - augstākā izglītība.

57% respondentu ir latvieši, 31% - krievi, 4% - baltkrievi, 3%-ukraiņi, 2% - poļi un 3% - lietuvieši, igauņi, ebreji, čigāni u.c. tautību pārstāvji. Tālākajā rezultātu analizē mazā procentuālā īpatsvara dēļ baltkrievi, ukraiņi, poļi, lietuvieši, igauņi, ebreji, čigāni u.c. tiks apskatīti kopā kā "citu tautību pārstāvji".



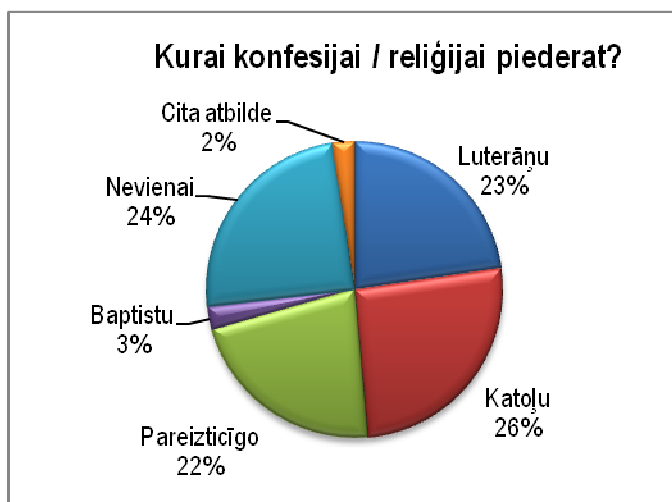
Attēls Nr.3 Respondentu izglītības līmenis (n=1197)



Attēls Nr.4. Respondentu sadalījums pēc tautībām (n=1197)

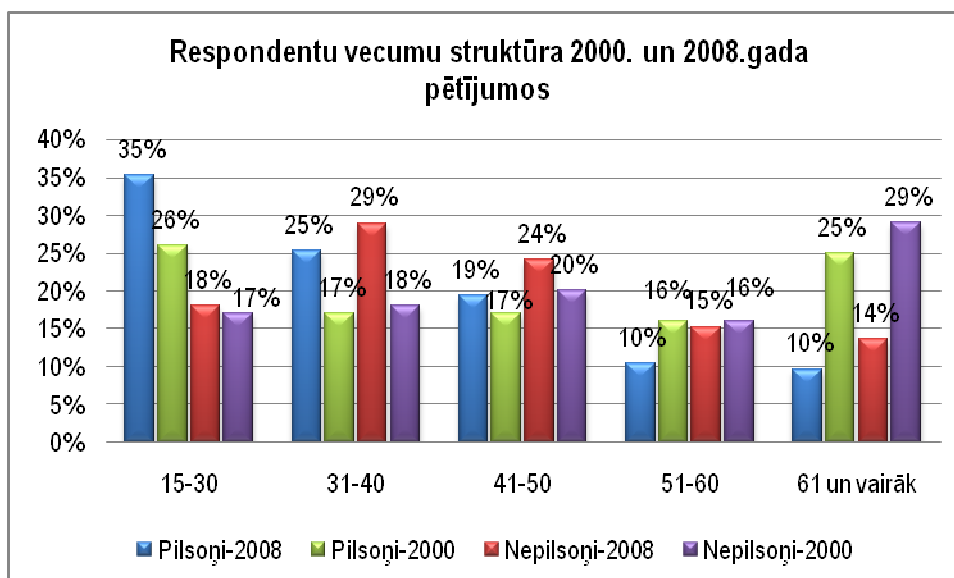
<sup>1</sup> "Ceļā uz pilsonisku sabiedrību – 2000", Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, Naturalizācijas pārvalde; 17.lpp.

61% Latvijas iedzīvotāju sevi uzskata par ticīgiem cilvēkiem. Latvijā dominē trīs tradicionālās konfesijas: katoļu, luterāņu un pareizticīgo. Šajā pētījumā tās attiecīgi pārstāv 26%, 23% un 22% respondentu. 3% aptaujāto ir minējuši, ka pieder baptistiem un 2% ir minējuši kādu citu konfesiju vai reliģiju. 24% respondentu atzīst, ka nepieder nevienai konfesijai.



Attēls Nr.5. Respondentu reliģiskā piederība (n=1200)

Salīdzinot šī un iepriekšējā pētījuma respondentu sadalījumu pa vecumposmiem, jāsecina, ka 2008.gada pētījuma izlase ir "nedaudz jaunāka" nekā tā, kas bija 2000.gadā. Lielākās izmaiņas ir vērojamas pilsoņu 15-30 gadu un 51-60 gadu vecuma grupās, tāpat atšķiras pilsoņu un nepilsoņu izlase 31-40 gadus veco cilvēku grupā un tā, kurā ietilpst respondenti, vecāki par 61 gadu.

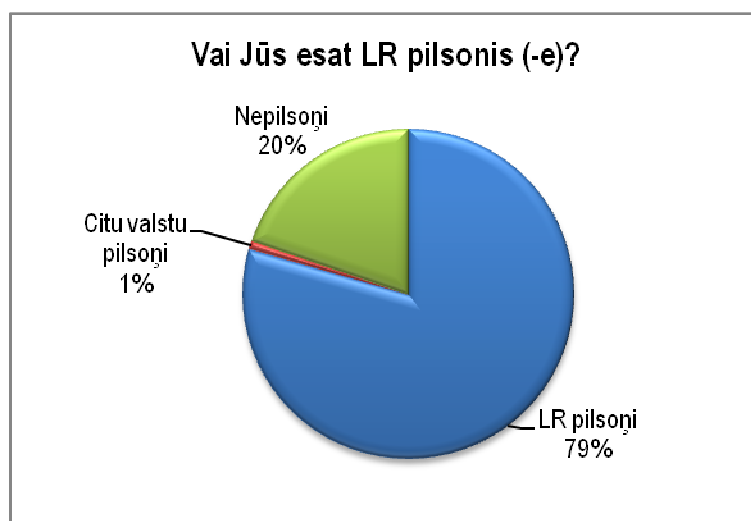


Attēls Nr.6. Respondentu vecuma struktūra 2008.gada un 2000.gada pētījumos

Attiecībā uz materiālā stāvokļa pašnovērtējumu, līdz ar Latvijas sociāli ekonomiskās situācijas straujo augšupeju laika posmā no 2001.-2006.gadam, ir vērojamas vislielākās izmaiņas. 38% respondentu saņem 201Ls un vairāk uz vienu ģimenes locekli, turpretim 2000.gadā vairums (aptuveni 32%) saņēma 51-80Ls uz vienu ģimenes locekli mēnesī.

### Latvijas iedzīvotāju pilsoniskais statuss

Kopumā tika aptaujāti 1200 respondenti, no kuriem 79% bija pilsoņi, 20% - nepilsoņi un 1% - citu valstu pilsoņi. 67% visu anketu tika aizpildītas latviešu valodā, bet 33% respondentu izvēlējās sarunāties krieviski.



Attēls Nr.7. Respondentu pilsoniskā piederība

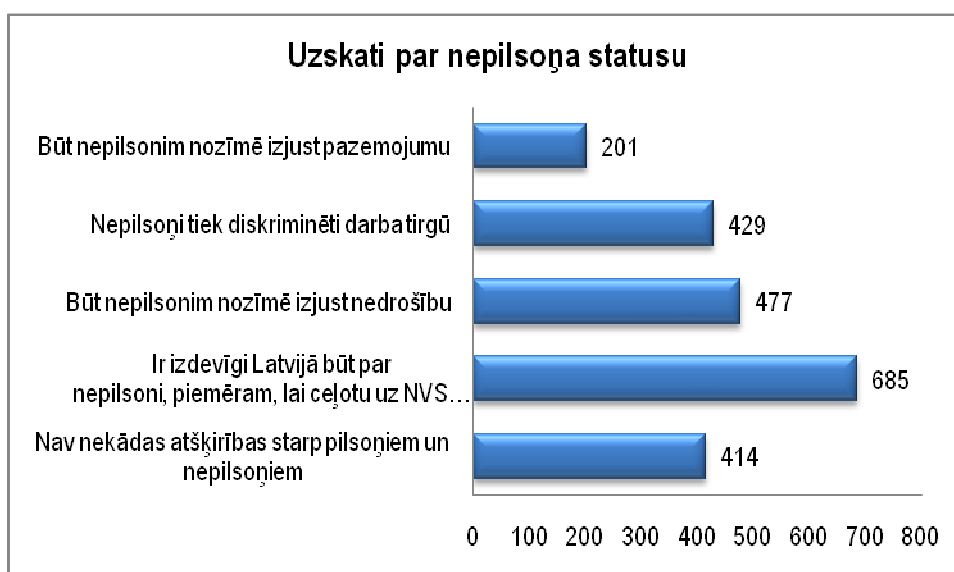
Pilsoņu vidū ir 71% latviešu, 20% krievu, 2% baltkrievu, 2% ukraiņu, 5% citu tautību, un nepilsoņu grupā ir 73% krievu, 11% baltkrievu, 7% ukraiņu, 2% poļu un 7% citu tautību pārstāvju. Salīdzinot ar iepriekšējo pētījumu, par 8 procentpunktiem ir samazinājies latviešu īpatsvars pilsoņu vidū un palielinājies krievu, ukraiņu un baltkrievu skaits.

Nepilsoņu grupā ir vairāk respondentu vīriešu (53%), bet pilsoņu grupā – sievietes (58%). Pilsoņu vidū salīdzinoši lielāks ir respondentu ar augstāko izglītību īpatsvars – 34%, nepilsoņu vidū tie ir 19%.

Tātad vidējā statistiskā nepilsoņa portrets ir: 31-50 gadus vecs, krieviski runājošs, slāvu (krievu, ukraiņu, baltkrievu) tautības cilvēks ar vidējo vai vidējo profesionālo izglītību, kurš dzīvo Rīgas reģionā, lasa Čas un Vesti Segodna, skatās LNT un TV-5 un klausās Russkoje radio un SWH+.

## Latvijas iedzīvotāju viedokļi par nepilsoņa statusu

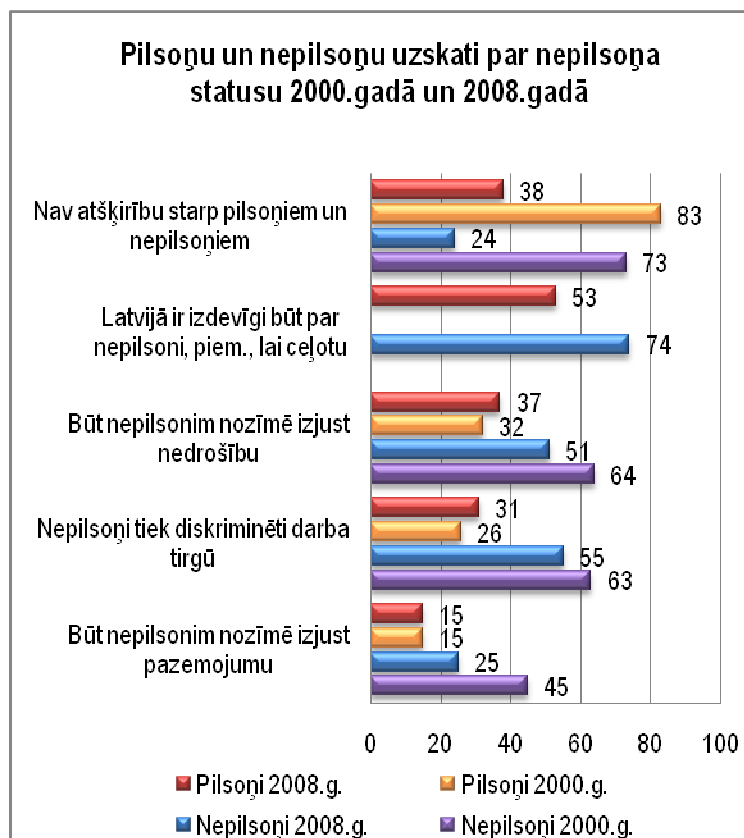
Lai noskaidrotu Latvijas iedzīvotāju viedokļi par nepilsoņa statusu, respondentiem tika vaicāts, kuriem apgalvojumiem par nepilsoņa statusu viņi piekrīt. Vairums respondentu (57%) piekrīt apgalvojumam, ka Latvijā ir izdevīgi būt par nepilsoni, piemēram, lai ceļotu uz Krieviju vai citām NVS valstīm, 40% aptaujāto uzskata, ka nepilsoņiem ir pamats justies nedroši, 36% ir pārliecināti, ka nepilsoņi tiek diskriminēti darba tirgū, 35% - ka nepastāv atšķirības starp pilsoņiem un nepilsoņiem, un 17% respondentu šķiet, ka būt par nepilsoni nozīmē izjust pazemojumu.



Attēls Nr.8. Respondentu uzskati par nepilsoņa statusu (n=1200)

Salīdzinot pilsoņu un nepilsoņu viedokļus par nepilsoņa statusu, jāsecina, ka situācija ir nedaudz atšķirīga. Kā redzams 9.attēlā, pilsoņiem vairāk šķiet, ka starp pilsoņa un nepilsoņa statusu atšķirības nepastāv, turpretim nepilsoņi tās uzsver daudz vairāk – nepilsoņiem ir izdevīgi ceļot uz Krieviju un citām NVS valstīm, nepilsoņi tiek diskriminēti darba tirgū, viņi jūtas nedroši un izjūt nepilsoņa statusu kā pazemojumu.

Vairums krievu (64%) un citu tautību pārstāvju (64%) atbildēja, ka Latvijā ir izdevīgi būt par nepilsoni, piemēram, lai ceļotu uz Krieviju un citām valstīm.



Attēls Nr.9. Pilsoņu un nepilsoņu uzskati par nepilsoņa statusu (%)

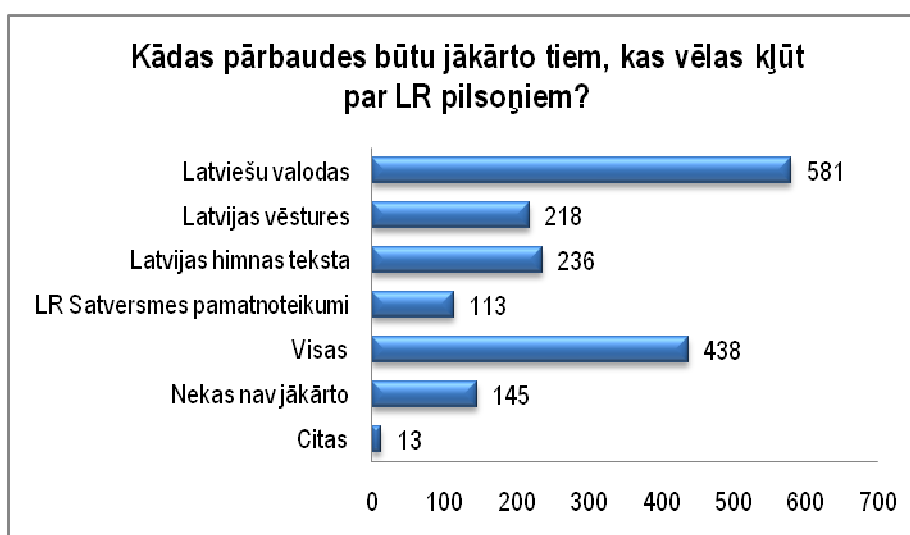
Salīdzinot ar iepriekšējiem pētījumiem, ir būtiski samazinājies to cilvēku īpatsvars, kuri uzskata, ka nepastāv nekādas atšķirības starp pilsoņiem un nepilsoņiem, tātad pēdējo septiņu gadu laikā sabiedrība ir kļuvusi informētāka un zinošāka par pilsoņu/nepilsoņu jautājumiem. Par to liecina arī pieaugošais pilsoņu skaits, kuri uzskata, ka būt par nepilsoni nozīmē just nedrošību un ka nepilsoņi tiek ierobežoti darba tirgū. Savukārt, nepilsoņu vidū nedaudz ir mazinājušās negatīvās izjūtas, jo īpaši krasas negatīvās izjūtas (just pazemojumu). Kopumā analizējot izmaiņas sabiedrībā pilsoņu/nepilsoņu griezumā, jāsecina, ka "norit atveseļošanās" process – nepilsoņos mazinās negatīvās sajūtas, bet pilsoņi sāk vairāk izprast nepilsoņu stāvokli Latvijā.

## Latvijas iedzīvotāju attieksme pret pilsonības iegūšanas procesu

Visiem respondentiem tika jautāts, kādi pārbaudījumi būtu jākārt cilvēkiem, kas vēlas iegūt Latvijas pilsonību, un kurām iedzīvotāju grupām būtu jāatvieglo (vai jāpastiprina) naturalizācijas process. Pilsoņi tika lūgti atbildēt uz jautājumu, vai viņi dotos kārtot naturalizācijas pārbaudījumus, ja tiem nebūtu piešķirta pilsonība, savukārt, nepilsoņi – par motivāciju iegūt vai neiegūt Latvijas pilsonību.

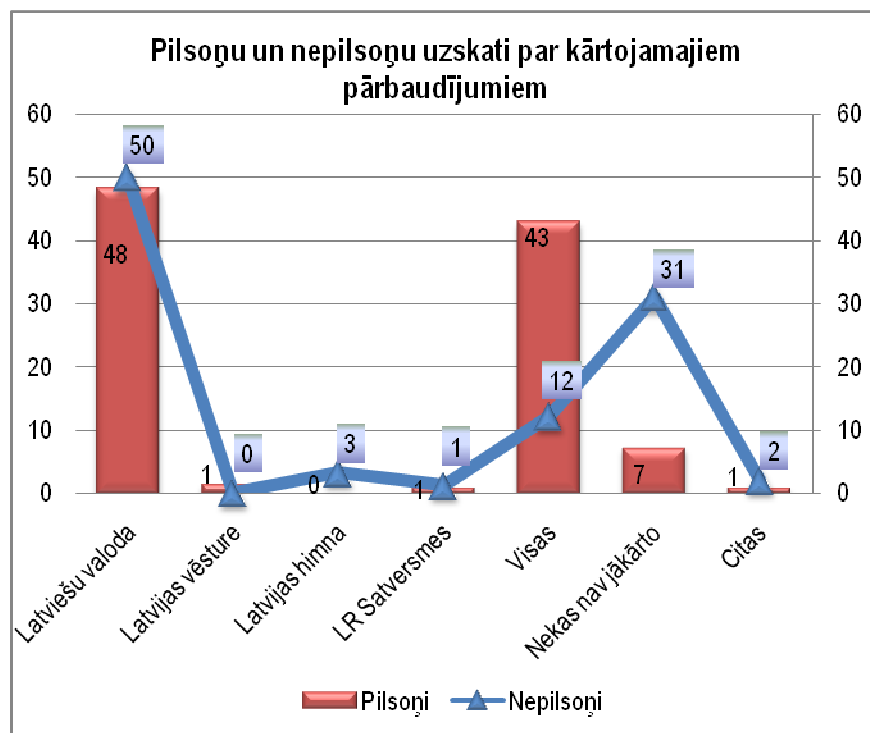
### Pārbaudījumi

Vairums respondentu (48%) uzskata, ka, lai kļūtu par Latvijas pilsoni, ir jānokārto latviešu valodas zināšanu pārbaude, 37% uzskata, ka ir nepieciešami visi pārbaudījumi (latviešu valodas, Latvijas vēstures, himnas un Satversmes pamatnoteikumu zināšanu). 20% aptaujāto domā, ka jaunajiem pilsoņiem ir jāzina valsts himna un 18% - uzskata, ka ir nepieciešams Latvijas vēstures zināšanu pārbaudījums. Savukārt, 12% respondentu šķiet, ka nekādas pārbaudes nav nepieciešamas.



Attēls Nr.10. Apspekojuma izlases sociāli demogrāfiskie rādītāji

Salīdzinot pilsoņu un nepilsoņu viedokļus par to, kādi pārbaudījumi būtu jākārt cilvēkiem, kuri vēlas kļūt par Latvijas pilsoņiem, vislielākās atšķirības parādās pie atbilžu variantiem – "visu" un "neko". To, ka visi pārbaudījumi ir nepieciešami, uzskata 43% pilsoņu un 12% nepilsoņu, savukārt, pilsonības piešķiršanu bez pārbaudījumiem atbalsta 31% nepilsoņu un 7% pilsoņu (t.sk. tie, kas ir naturalizējušies). Vienprātis pilsoņi un nepilsoņi ir par atsevišķiem pārbaudījumiem Latvijas vēsturē, himnas un Satversmes zināšanu pārbaudēs. Ļoti līdzīgi uzskati ir arī par latviešu valodas zināšanu pārbaudi, to par nepieciešamu atzīst 48% pilsoņu un 50% nepilsoņu.



Attēls Nr.11. Pilsoņu un nepilsoņu uzskati par kārtojamajiem pārbaudījumiem (%)

Nav iespējams precīzi salīdzināt šajā pētījumā iegūtos rezultātus ar 2000. un 1997.gadā iegūtajiem, jo jautājumi par kārtojamajiem pārbaudījumiem ir atšķirīgi formulēti, tomēr orientējošu ieskatu sniegt ir iespējams. Iepriekšējos pētījumos respondentiem tika jautāts: Vai cilvēkiem, kas vēlas kļūt par Latvijas pilsoņiem, Jūsaprāt, būtu jākārto pārbaudījumi latviešu valodā (un Latvijas vēsturē)? Šajā pētījumā mēs lūdzām respondentus nosaukt, kādas pārbaudes būtu jākārto cilvēkiem, kuri vēlas kļūt par LR pilsoņiem. Sasummējot atbilžu versijas "latviešu valoda" un "visas", sanāk, ka 92% pilsoņu un 62% nepilsoņu uzskata, ka cilvēkiem, kuri vēlas kļūt par Latvijas pilsoņiem, būtu jākārto latviešu valodas pārbaudījums. Salīdzinot 1997. un 2000.gadā iegūtos datus, attiecīgi 83% un 85% pilsoņu un 54% un 56% nepilsoņu atbalstīja latviešu valodas pārbaudījumu. Tātad abās grupās ir vērojama konstanta pieauguma tendence. 2008.gadā Latvijas vēstures pārbaudījuma nepieciešamību atbalsta 44% pilsoņu un 12% nepilsoņu. 1997. un 2000.gada pētījumu rezultāti liecina, ka attiecīgi 56% un 67% pilsoņu un 34% un 41% nepilsoņu uzskata, ka Latvijas vēstures pārbaudījums ir nepieciešams.

Uzdodot Latvijas pilsoņiem jautājumu, vai viņi ietu naturalizēties, ja nebūtu pilsoņi, nedaudz vairāk par pusi (54%) nevilcinoties atbildēja apstiprinoši. 10% pilsoņu izvēle būtu atkarīga no kārtojamajiem pārbaudījumiem, 7% atbildēja, ka to nedarītu, savukārt, 5% aptaujāto Latvijas pilsonību ir ieguvuši naturalizējoties. 79% latviešu, tāpat kā 45% krievu un 37% citu tautību pārstāvju, uz šo jautājumu atbildēja apstiprinoši. Naturalizēties neietu 6% latviešu, 13% krievu un 22% citu tautību cilvēku.



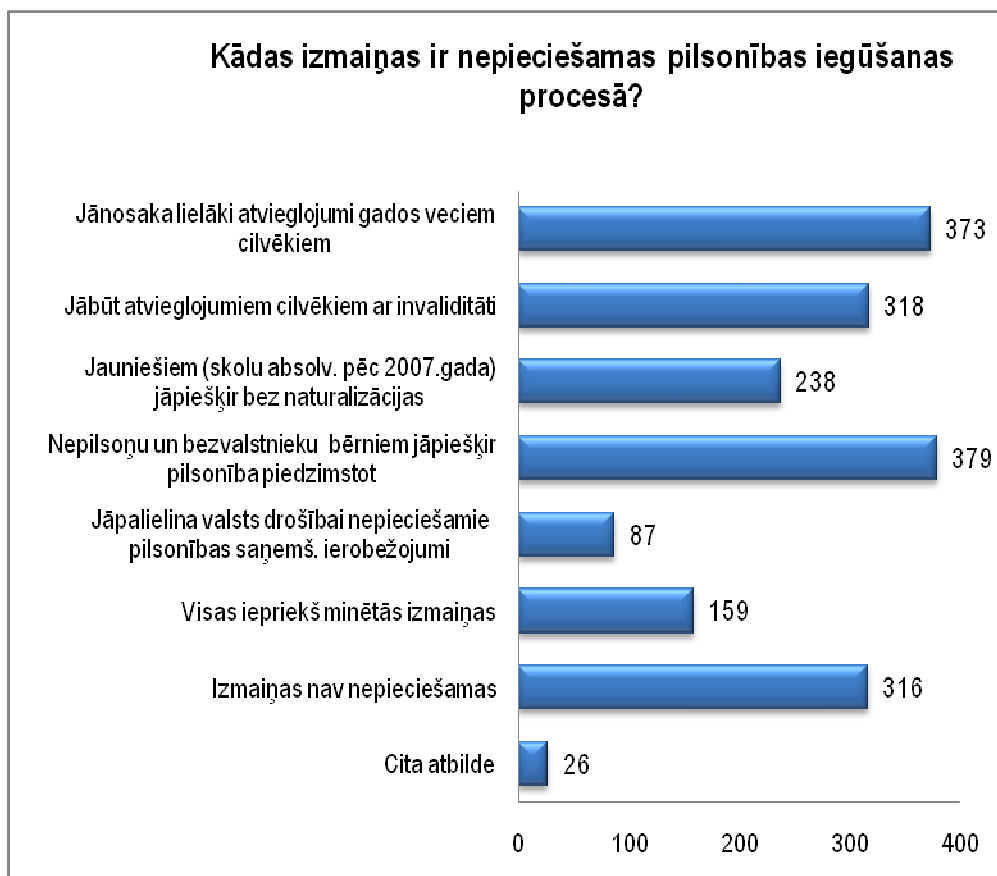


Attēls Nr. 12. Latvijas pilsoņu iespējamā rīcība, ja viņiem nebūtu piešķirts pilsoņa statuss (n=944)

### Izmaiņas

Jautāti par nepieciešamajām izmaiņām pilsonības piešķiršanas kārtībā, respondenti visbiežāk minēja, ka nepilsoņu un bezvalstnieku jaundzimušajiem bērniem pilsonība būtu jāpiešķir piedzimstot un ka ir jānosaka lielāki atvieglojumi gados veciem cilvēkiem (attiecīgi 32% un 31%). 27% aptaujāto atbalsta atvieglojumus cilvēkiem ar invaliditāti, 20% uzskata, ka jauniešus, kuri ir beiguši skolu pēc 2007.gada, ir jāreģistrē par pilsoņiem bez naturalizācijas un 7% respondentu uzskata, ka ir jāpalielina valsts drošības garantijām nepieciešamie pilsonības ierobežojumi, lai nodrošinātos pret pieaugošajiem terorisma draudiem. 13% respondentu atbalsta visas iepriekš minētās izmaiņas, savukārt, 26% uzskata, ka nekādas izmaiņas nav nepieciešamas.

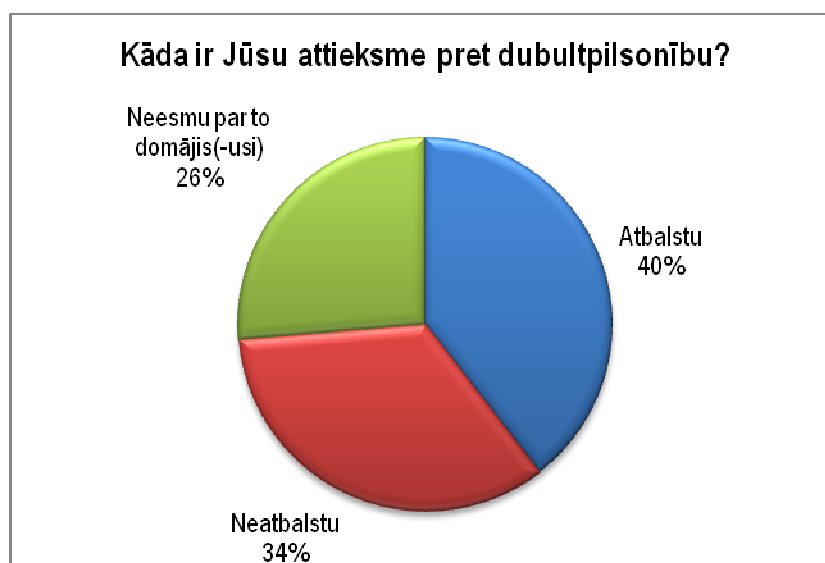
Latvieši visbiežāk (37%) uzskata, ka izmaiņas nav nepieciešamas, krievi (40%) – ka ir jānosaka lielāki atvieglojumi gados vecākiem cilvēkiem, bet citu tautību pārstāvji (39%) – ka nepilsoņu un bezvalstnieku bērniem ir jāpiešķir pilsonība piedzimstot.



Attēls Nr. 13. Respondentu uzskati par izmaiņām pilsonības iegūšanas kārtībā (n=1200)

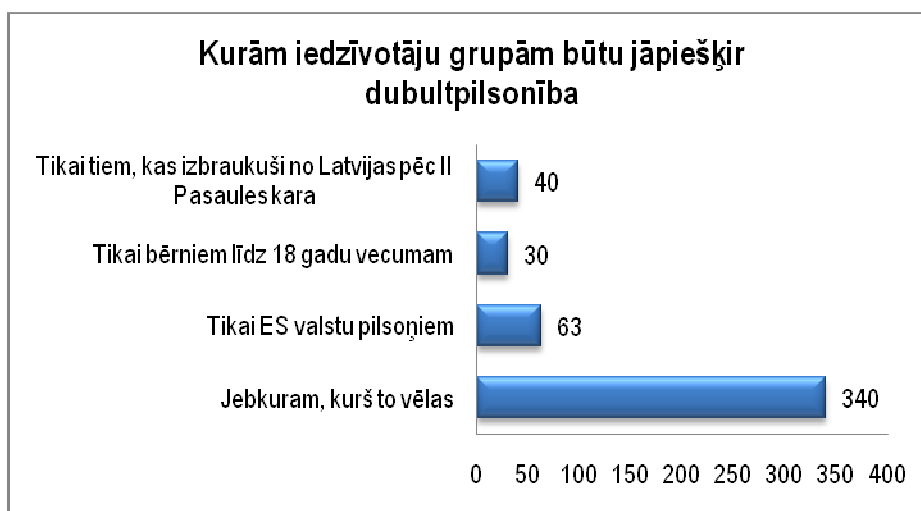
#### Dubulpilsonība

Kopumā no 1197 uz šo jautājumu atbildējušajiem respondentiem, 40% atbalsta dubulpilsonības ieviešanu, 34% neatbalsta un 26% par šo jautājumu nav domājuši. Salīdzinot pilsoņu un to cilvēku, kas nav LR pilsoņi, atbildes, jāsecina, ka pēdējie vairāk atbalsta dubulpilsonības ieviešanu (51%). Pilsoņu vidū tādi ir 37%. Dubulpilsonību neatbalsta 39% pilsoņu un 16% nepilsoņu.



Attēls Nr. 14. Latvijas iedzīvotāju attieksme pret dubulpilsonību (n=1197)

28% no tiem, kas atbalsta dubultpilsonību, uzskata, ka tā būtu jāpiešķirama jebkuram, kurš to vēlas, 5% uzskata, ka - tikai ES valstu pilsoņiem, 3% šķiet, ka to vajadzētu piešķirt tiem, kas ir izbraukuši no Latvijas pēc II Pasaules kara, un 2% piešķirtu dubultpilsonību bērniem līdz 18 gadu vecumam. <sup>2</sup>



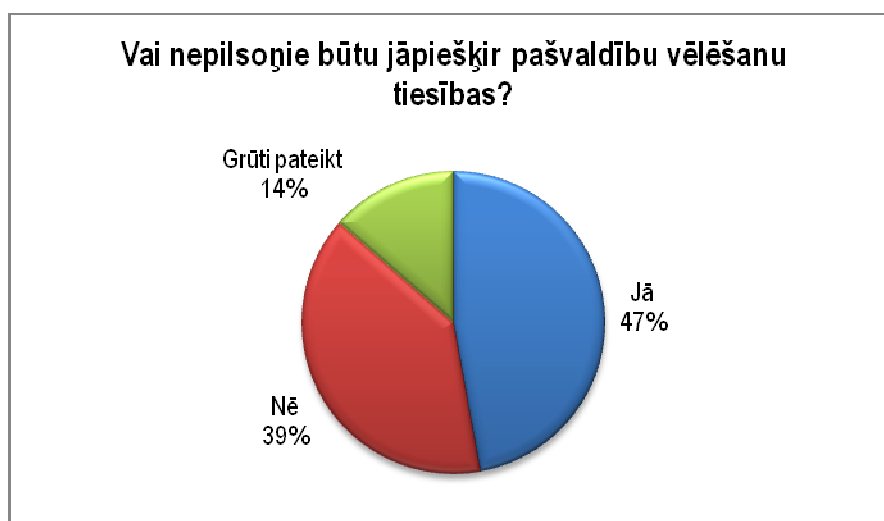
Attēls Nr. 15. Latvijas iedzīvotāju attieksme pret dubultpilsonību (n=1197)

#### Pašvaldību vēlēšanu tiesības

42% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka nepilsoņiem būtu jāpiešķir pašvaldību vēlēšanu tiesības, 39% - iebilst, bet 14% šajā jautājumā nav viedokļa.

Pilsoņu un nepilsoņu viedoklis par pašvaldību vēlēšanu tiesību piešķiršanu nepilsoņiem būtiski atšķiras: 38% pilsoņu un 80% nepilsoņu uzskata, ka nepilsoņiem būtu jāpiešķir tiesības piedalīties pašvaldību vēlēšanās.

Salīdzinot ar 2000.gadā veikto pētījumu, gan pilsoņu, gan nepilsoņu vidū ir samazinājies to respondentu skaits, kas atbalsta pašvaldību vēlēšanu tiesību piešķiršanu nepilsoņiem.



Attēls Nr.16. Respondentu viedokļi par nepilsoņu tiesībām piedalīties pašvaldību vēlēšanās (n=1198)

<sup>2</sup> Aptaujas laikā netika noskaidrota iedzīvotāju informētība par valsts saistībām un iespējamām sekām piešķirot Latvijas pilsonību jebkuram, kurš to vēlas vai kādai konkrētai personu grupai.

### Nepilsoņu motivācija iegūt / neiegūt Latvijas pilsonību

Kopumā tika aptaujāti 239 nepilsoņi un 10 citu valstu pilsoņi, kuru atbildes nelielā skaita dēļ tiek analizētas kopā ar nepilsoņu atbildēm.

Mazāk nekā ceturtdaļa nepilsoņu apgalvo, ka plāno iegūt Latvijas pilsonību tuvāko 12 mēnešu laikā, 48% atzīst, ka to nedarīs, bet 28% nav izlēmuši.



Attēls Nr.17. Pilsonības iegūšanas plāni tuvākā gada laikā (n=239)

Salīdzinot ar 2000.gadā veikto pētījumu, par 4 procentpunktiem ir pieaudzis to nepilsoņu skaits, kas vēlas iegūt pilsonību, par 20 procentpunktiem ir pieaudzis neizlēmīgo skaits un par 24 procentpunktiem samazinājies pret pilsonības iegūšanu negatīvi noskaņoto nepilsoņu skaits. Turpretim, salīdzinot 2003. gada pētījuma rezultātus, situācija ir kardināli atšķirīga - tikai 14% nevēlējās iegūt Latvijas pilsonību pretstatā 48% - 2008.gadā. Taču tas ir skaidrojams ar Latvijas cerībām un gaidām, kas ir saistītas ar iestāšanos Eiropas Savienībā. Arī SKDS ikgadējās iedzīvotāju aptaujas par patriotismu uzrāda līdzīgu tendenci – pirms valstiski svarīgiem un ar lielām cerībām saistītiem notikumiem – cilvēki kļūst atvērtāki, pozitīvāki un apņēmības pilni. Taču jāatzīst, ka šī iespēja stiprināt pilsonisko apziņu un vienot tautu nav tikusi izmantota.

2003.gada pētījumā tika konstatēts arī, ka teritorijās ar sliktu ekonomisko situāciju naturalizācijas tempi ir zemāki kā citviet, kā arī pastāv sakarība: jo vecāks ir nepilsoņu sastāvs, jo lēnāk norit naturalizācijas process, kā arī tika konstatēta pozitīva sakarība starp cilvēku sociālo aktivitāti un vēlēšanos iegūt Latvijas pilsonību.

Arī šī pētījuma rezultāti apliecina līdzīgu tendenci – jo vecāki respondenti, jo noraidošāk viņi izturas pret iespējamību naturalizēties, tāpat arī trūcīgākajiem Latvijas iedzīvotājiem ir negatīvāka attieksme pret sabiedrības integrācijas, pilsonības iegūšanas procesiem, kā arī pret citu tautību pārstāvjiem kopumā.

Visbiežāk minētie pilsonības iegūšanas iemesli ir emocionāla rakstura. Piederības sajūta Latvijai (minējuši 87% nepilsoņu, kuri plāno iegūt pilsonību tuvāko 12 mēnešu laikā), vēlme piedalīties vēlēšanās (49%), tas ļautu justies drošāk (38%), būs vieglāk atrast darbu (29%), lai kļūtu par ES pilsoni (16%), tas būtu labāk bērniem (15%), sajūta, ka Latvijas valsts vairāk aizstāvēs (11%). Salīdzinot ar 2000.gada pētījumu, ir samazinājies tādu faktoru, kā piemēram, "Tas ļautu justies drošāk" un "Tā būtu labāk maniem bērniem" ietekme uz izvēli kļūt par Latvijas pilsoni, savukārt, aktuālāka ir kļuvusi vēlme piedalīties vēlēšanās.



Attēls Nr.18. Pilsonības iegūšanas motivējošie faktori (% no tiem, kas nav Latvijas pilsoņi un plāno tuvāko 12 mēnešu laikā kļūt par pilsoņiem, n=55)

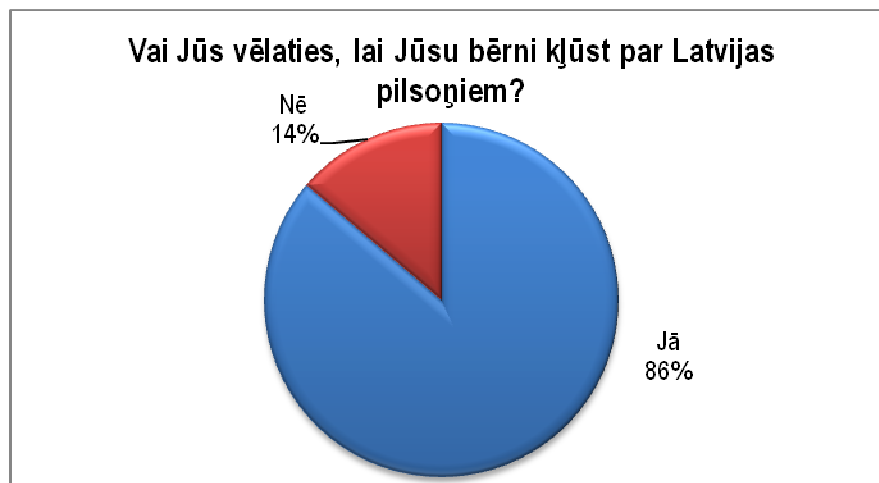
Visbiežāk minētais iemesls, kāpēc nepilsoņi nevēlas iegūt Latvijas pilsonību ir praktisko ieguvumu trūkums, respektīvi, nepilsoņi neredz nepieciešamību tērēt laiku un kārtot eksāmenus, lai kļūtu par LR pilsoņiem (44% no tiem, kas nevēlas iegūt pilsonību). Šis ir viens no indikatoriem, kas liecina - pilsoņiem Latvijā nav īpašu privilēģiju, kas nepilsoņiem būtu liegtas un ko tie vēlētos iegūt. 29% no nepilsoņiem, kuri neplāno iegūt pilsonību, par iemeslu min laika trūkumu. 37% uzskata, ka viņu latviešu valodas zināšanas ir nepietiekamas, 24% uzskata, ka viņi nespētu nokārto Latvijas vēstures pārbaudījumu. Katrs piektais šī jautājuma respondents pauž viedokli, ka naturalizācija ir pazemojoša, un uzskata, ka viņam nav svarīgi piedalīties vēlēšanās. 20% neesot pietiekamas informācijas, 17% jūtas nepiederīgi Latvijas valstij, bet 10% pilsonības iegūšana apgrūtinātu ceļošanas iespēju uz Krieviju.



Attēls Nr.19. Iemesli, kādēļ nepilsoņi neplāno iegūt Latvijas pilsonību (% no nepilsoņiem, kuri neplāno iegūt LR pilsonību tuvāko 12 mēnešu laikā; n=117)

Salīdzinot ar 2000.gadā veikto pētījumu, situācija ir nedaudz mainījusies. Ir pieaudzis to respondentu skaits, kas neredz nepieciešamību pēc pilsonības (+8 procentpunkti) un to, kam nav laika kārtot dokumentus (+8 procentpunkti). Būtiski samazinājies ir to respondentu skaits, kas netic savām spējām nokārtot naturalizācijas eksāmenus latviešu valodā un Latvijas vēsturē (attiecīgi -22 un -30 procentpunkti), kā arī to respondentu skaits, kuri uzskata, ka naturalizācija ir pazemojoša un kuri nejūtas piederīgi Latvijai (-12 un -8 procentpunkti). Par 10 procentpunktiem ir samazinājies arī to respondentu skaits, kas kā iemeslu minēja ceļošanu uz Krieviju. Galvenie motivējošie faktori iegūt Latvijas pilsonību, kas tika minēti 2003.gadā veiktajā pētījumā "Reģionālo aspektu nozīme pilsonības jautājumu risināšanā" bija: Jo dzīvo Latvijā, vēlas savu dzīvi arī turpmāk saistīt ar Latviju, kā arī iespēja vieglāk atrast darbu un ceļot uz ārzemēm. Pēdējais kā faktors ir zaudējis savu aktualitāti Latvijai pievienojoties Šengenas līguma zonai, kas ir radījis iespēju arī nepilsoņiem brīvi ceļot Eiropas savienības un Šengenas līguma teritorijā.

Nozīmīgākie pilsonības iegūšanu bremsējošie faktori 2003.gadā bija uzskats, ka pilsonība pienākas automātiski, cerība, ka tiks atvieglots naturalizācijas process un ērtāka ceļošana uz NVS valstīm.



Attēls Nr.19. Nepilsoņu viedoklis par bērnu pilsonību (n=131)

Vairums (86%) nepilsoņu (kuriem ir bērni), atbildot uz jautājumu "Vai vēlaties, lai Jūsu bērni kļūst par Latvijas pilsoņiem?" atbildēja apstiprinoši ("jā" un "drīzāk jā"). Salīdzinoši biežāk vēlmi, lai viņu bērni kļūst par pilsoņiem, ir pauduši jaunie un turīgākie nepilsoņi.

Salīdzinot ar iepriekšējiem pētījumiem, ir palielinājies to nepilsoņu skaits, kas vēlas, lai viņu bērni kļūst par Latvijas pilsoņiem – salīdzinot ar 2000.gadu, tas ir pieaudzis par 12 procentpunktiem. Arī salīdzinot nepilsoņu nostāju 2003.gadā, jāsecina, ka situācija ir mainījusies un nepilsoņi pozitīvāk raugās uz iespējamību, ka viņu bērni varētu būt LR pilsoņi.

## Latvijas pilsonības prestižs

44% iedzīvotāju uzskata, ka Latvijas pilsonības prestižs ir augsts (jeb, ka ir gods būt par Latvijas pilsoni). 16% uzskata, ka pilsonības prestižs ir zems un 24% tas nešķiet svarīgi. Pēdējo atbilžu versiju biežāk ir izvēlējušies respondenti ar ienākumiem līdz 50LVL/mēnesī uz vienu ģimenes locekli.

Latvijas pilsonības prestižu kā augstu vērtē 49% pilsoņu un 23% nepilsoņu.



Attēls Nr. 21. Latvijas pilsonības prestiža novērtējums (n=1198)

48% aptaujāto uzskata, ka ir nepieciešamas īpašas aktivitātes pilsonības prestiža celšanai, 24% - ka nav nepieciešamas, bet 28% respondentu šajā jautājumā nav viedokļa. Krievi (36%) salīdzinoši retāk nekā latvieši (55%) un citu tautību pārstāvji (46%) uzskata, ka ir nepieciešams celt Latvijas pilsonības prestižu.



Attēls Nr.22. Respondentu viedoklis par nepieciešamajām aktivitātēm pilsonības prestiža celšanai (n=1197)

78% pilsoņu un 70% nepilsoņu uzskata, ka pasākumi pilsonības prestiža celšanai ir svarīgi visai sabiedrībai kopumā. 12% pilsoņu uzskata, ka tas ir svarīgi tikai nepilsoņiem un ārvalstniekiem, bet 23% nepilsoņu – ka tas attiecas tikai uz pilsoņiem. Latviešu un krievu tautības respondenti vienlīdz bieži uzskata, ka īpašas aktivitātes pilsonības prestiža celšanai ir svarīgas visai sabiedrībai kopumā.

### **Pilsonības prestižu ietekmējošie faktori**

Pēc aptaujas dalībnieku domām, Latvijas pilsonības prestižu visvairāk ietekmē ekonomiskā situācija valstī un valsts tēls pasaulē (abi varianti ieguvuši 47% respondentu atbalstu). 30% uzskata, ka sportistu un mākslinieku sasniegumi ceļ pilsonības prestižu, 24% domā, ka lielu lomu spēlē politiku veiktās aktivitātes un 12% respondentu svarīgi šķiet arī pilsonības iegūšanas kritēriji.



Attēls Nr.23. Pilsonības prestižu ietekmējošie faktori (n=1198)

Ja 48% pilsoņu par pilsonības prestižu visvairāk ietekmējošiem faktoriem uzskata valsts tēlu pasaulē un ekonomisko situāciju valstī, tad nepilsoņiem (45%) ekonomiskā situācija valstī šķiet svarīgāka par valsts tēlu pasaulē, arī sportistu un mākslinieku sasniegumus pilsoņi min biežāk nekā nepilsoņi.

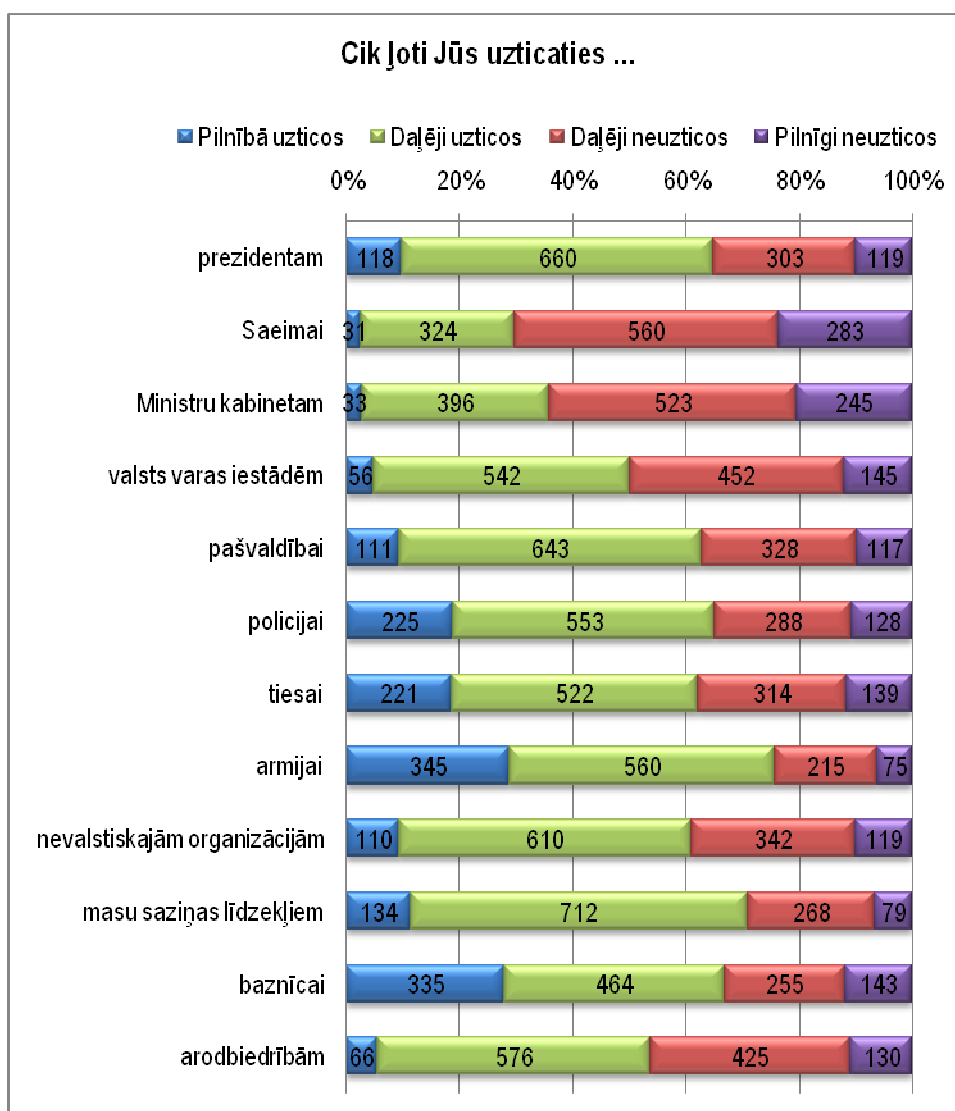


## Latvijas iedzīvotāju attieksme pret valsts varas iestādēm un sabiedrības integrācijas procesu

### Uzticēšanās valsts varas iestādēm

Visvairāk Latvijas iedzīvotāju uzticas armijai – 76% respondentu pilnībā vai daļēji uzticas armijai. Taču jāatzīmē, ka armija no visām valsts pārvaldes institūcijām, par kurām tika noskaidrots iedzīvotāju viedoklis, ir tā institūcija, kura cilvēku dzīvi ikdienā ietekmē vismazāk un par kuru ir salīdzinoši vismazāk informācijas, tomēr tai ir izdevies radīt pozitīvu tēlu cilvēku apziņā. Kopš 2000.gada uzticēšanās armijai pilsoņu grupā ir pieaugusi par 23 procentpunktiem un nepilsoņu grupā - par 24 procentpunktiem.

Valsts institūcijām kopumā uzticas tikai puse Latvijas iedzīvotāju. Salīdzinoši lielāku uzticību ir iemantojis prezidents (65%), policija (65%) un tiesa (62%), turpretim Ministru kabinetam uzticas tikai 36% un Saeimai 30% respondentu. Gan Saeimai, gan MK pilnībā uzticas mazāk par 3% iedzīvotāju.

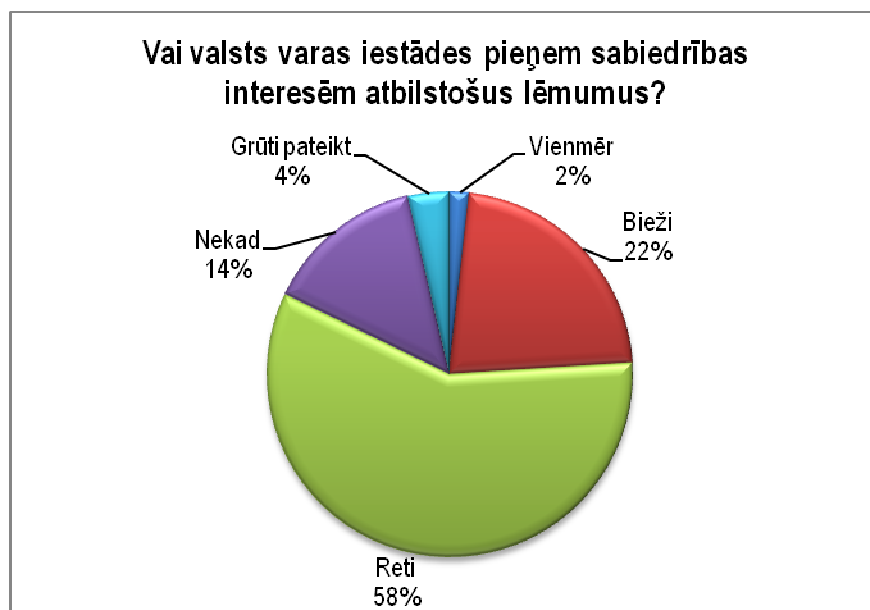


Attēls Nr.24. Respondentu uzticēšanās dažādām institūcijām (n=1200)

No institūcijām, kuras nepārstāv valsts pārvaldes iestādes, vislielāko uzticību ir iemantojuši masu saziņas līdzekļi (70%), nākamā "uzticamākā" institūcija pēc respondentu domām ir baznīca (tai uzticas 67% respondentu), nevalstiskajām organizācijām uzticas 67% aptaujāto un arodbiedrībām - 54%.

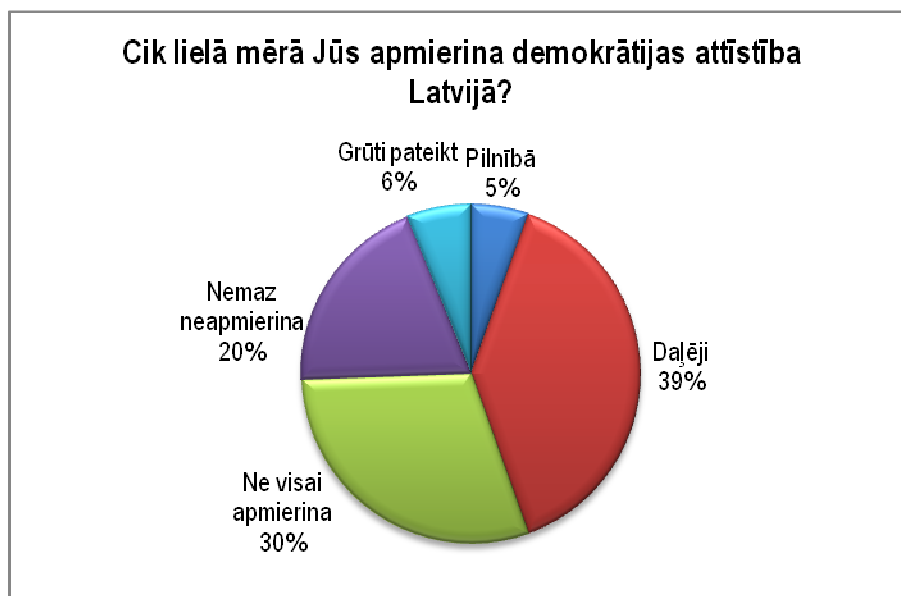
Salīdzinot ar 2000.gadā veikto pētījumu, nepilsoņu vidū par 9 procentpunktiem ir pieaugusi uzticēšanās masu saziņas līdzekļiem, bet pilsoņu vidū - par 6 procentpunktiem samazinājusies. Uzticēšanās nevalstiskajām organizācijām pilsoņu vidū ir pieaugusi no 28% 2000.gadā līdz 60% - 2008.gadā, un nepilsoņu vidū attiecīgi no 20% līdz 65%.

Kopumā, salīdzinot ar 2000. gadu, sabiedrība ir kļuvusi nedaudz pozitīvāk noskaņota.



Attēls Nr.25. Attieksme pret valsts varas iestāžu pieņemtajiem lēmumiem (n=1196)

Tikai nepilni 2% respondentu uzskata, ka valsts varas iestādes vienmēr pieņem sabiedrības interesēm atbilstošus lēmumus, 22% šķiet, ka tas notiek bieži, 58% - ka reti, bet 14% aptaujāto uzskata, ka valsts varas iestādes nekad nepieņem sabiedrības interesēm atbilstošus lēmumus. 27% pilsoņu un 13% nepilsoņu uzskata, ka valsts varas iestādes pieņem sabiedrības interesēm atbilstošus lēmumus vienmēr vai bieži.

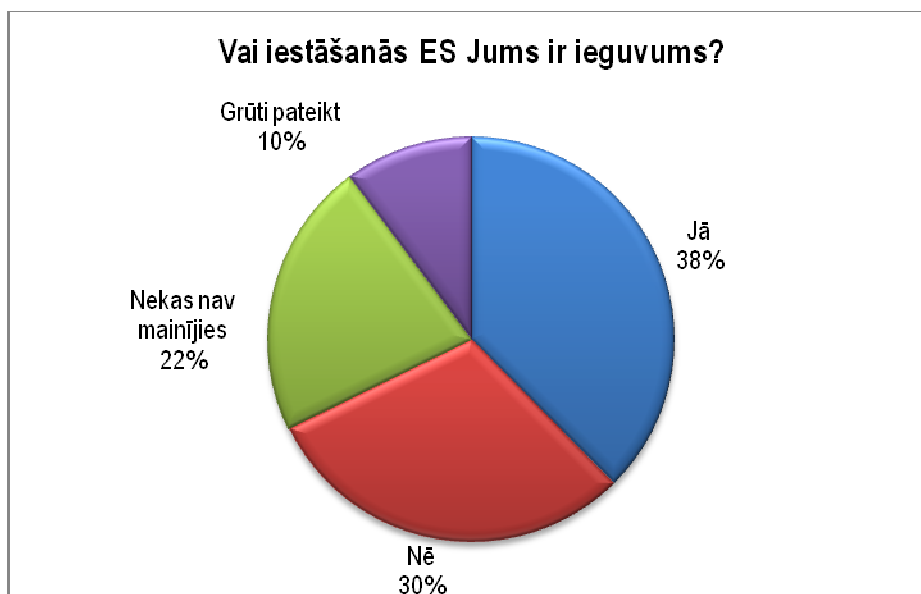


Attēls Nr.26. Apspekojuma izlases sociāli demogrāfiskie rādītāji (n=1200)

49% respondentu neapmierina demokrātisko procesu attīstība Latvijā, 44% tā apmierina pilnībā vai daļēji, bet 6% uz šo jautājumu nevarēja atbildēt. 52% pilsoņu un 16% nepilsoņu pilnībā vai daļēji apmierina demokrātijas attīstība Latvijā.

#### **Attieksme pret iestāšanos Eiropas Savienībā**

38% aptaujāto atzīst, ka kopumā iestāšanos ES viņi vērtē kā ieguvumu. 22% respondentu dzīvēs iestāšanās ES neko nav mainījusi, bet 30% uzskata, ka tas nav ieguvums, un 10% nevar atbildēt uz šo jautājumu.



Attēls Nr.27. Respondentu attieksme pret valsts varas iestādēm (n=1200)

42% pilsoņu un 22% nepilsoņu iestāšanos ES vērtē kā personīgu ieguvumu. 32% nepilsoņu nekas nav mainījies, un 34% nepilsoņu uzskata, Latvijas iestāšanās ES nav viņiem ieguvums.

## Etnisko attiecību novērtējums Latvijā

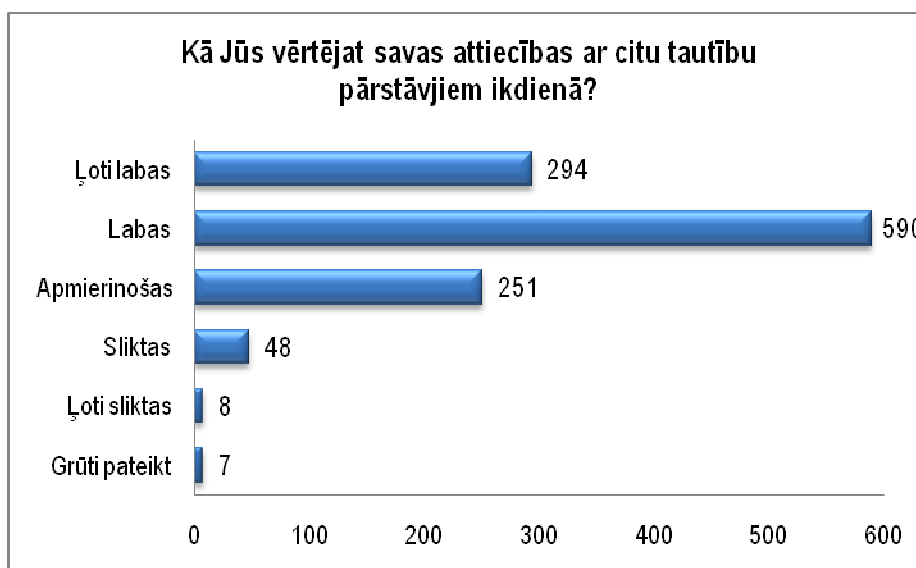
### Latviešu un cittautiešu bažas par savas etniskās identitātes zaudēšanu

Vairāk nekā puse (51%) Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka cilvēki ir labvēlīgi noskaņoti pret citu tautību pārstāvjiem. Ceturtā daļa (25%) respondentu uzskata, ka Latvijā iedzīvotāji nav labvēlīgi noskaņoti pret citu tautību cilvēkiem, bet pārējie par šo jautājumu nav domājuši.



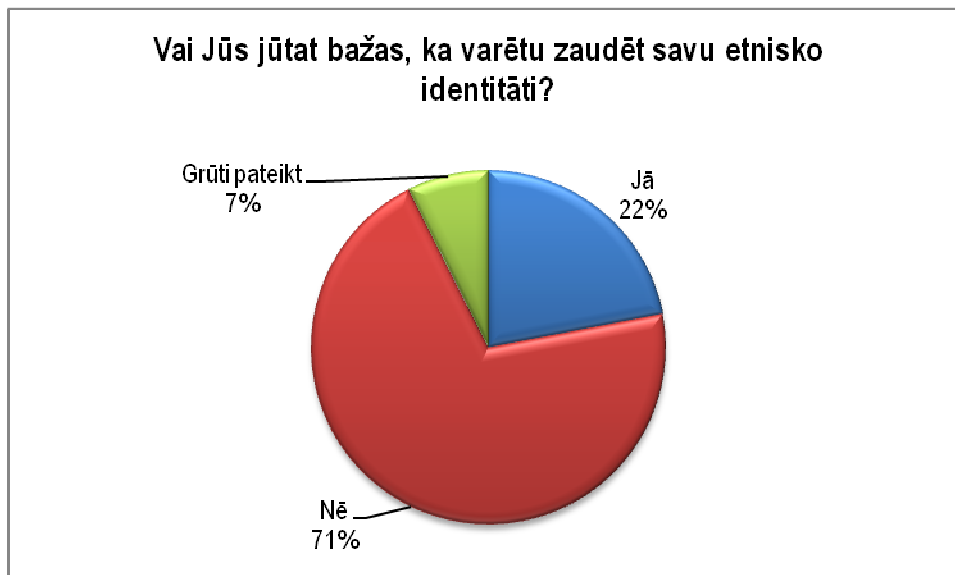
Attēls Nr.28. Iedzīvotāju attieksme pret citu tautību pārstāvjiem (n=1198)

Savas attiecības ar citu tautību pārstāvjiem ikdienā kā labas vai ļoti labas vērtē 74% iedzīvotāju, 21% tās vērtē kā apmierinošas un tikai nepilni 5% - kā sliktas vai ļoti sliktas. Pastāv cieša sakarība starp iedzīvotāju materiālo stāvokli un attieksmi pret citu tautību pārstāvjiem. Sliktas vai ļoti sliktas attiecības ar citu tautību pārstāvjiem ir 42% aptaujāto, kuru mēneša ienākumi ir mazāki par 50Ls uz vienu cilvēku ģimenē un tikai 3% to, kuri ienākumi ir lielāki par 201Ls.



Attēls Nr.29. Iedzīvotāju ikdienas saskarsme ar citu tautību pārstāvjiem (n=1198)

71% respondentu ir droši par savu etnisko identitāti, 22% baidās to zaudēt. Savukārt, 26% respondentu uzskata, ka citu etnisko grupu pārstāvjiem ir pamats just bažas par savu etnisko identitāti, 54% - uzskata, ka tām nav pamata.

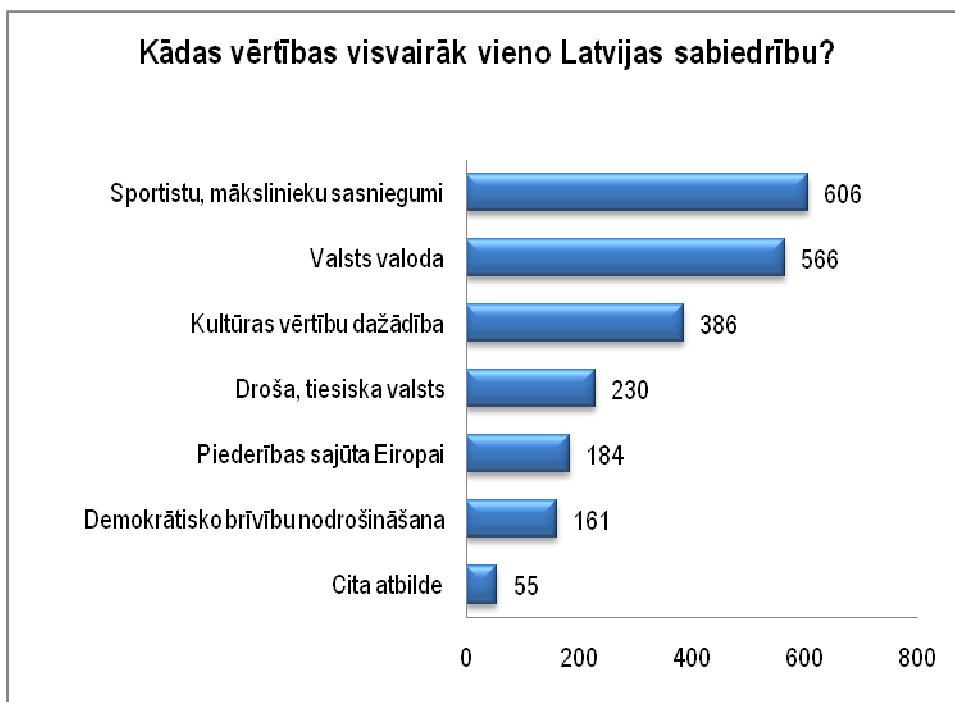


Attēls Nr.30. Respondentu bažas par etniskās identitātes zaudēšanu (n=1198)



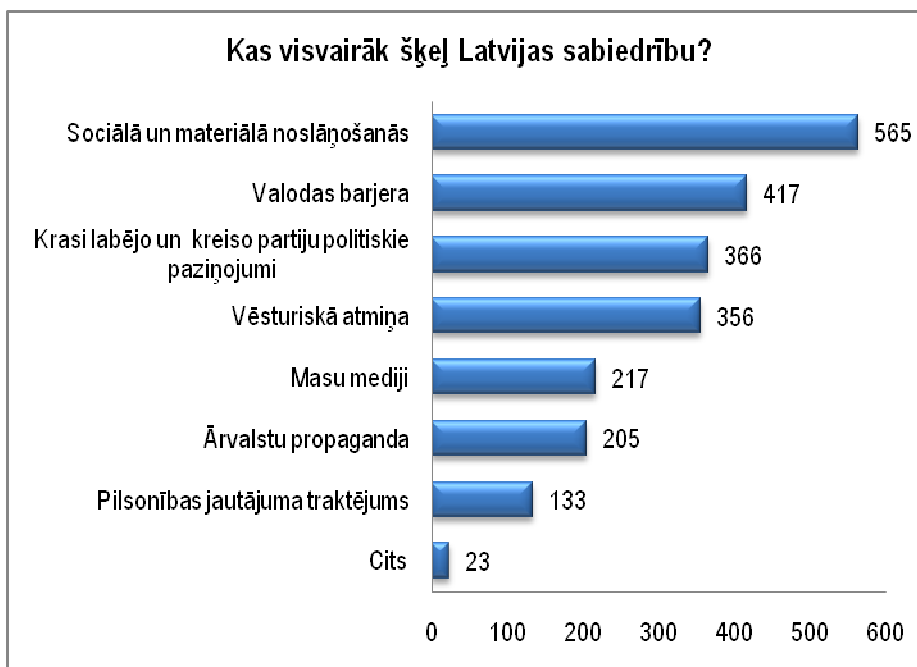
Attēls Nr.31. Respondentu viedoklis par to, vai citiem ir pamats just bažas par savas etniskās identitātes zaudēšanu (n=1196)

Latvijas sabiedrību visvairāk vieno mūsu sportistu un mākslinieku sasniegumi (tā uzskata nekā puse Latvijas iedzīvotāju). 47% uzskata, ka latviešu valoda vieno Latvijas sabiedrību un 31% - ka to veicina kultūras vērtību dažādība. Mazāk nekā 1/5 respondentu uzskata, ka droša, tiesiska valsts ir vērtība, kas vieno Latvijas sabiedrību, 15% uzskata, ka piederība ES un 13% - ka demokrātisko brīvību nodrošināšanas iespēja ir vērtības, kas vieno Latvijas sabiedrību.



Attēls Nr.30. Latvijas sabiedrību vienojošās vērtības (n=1199)

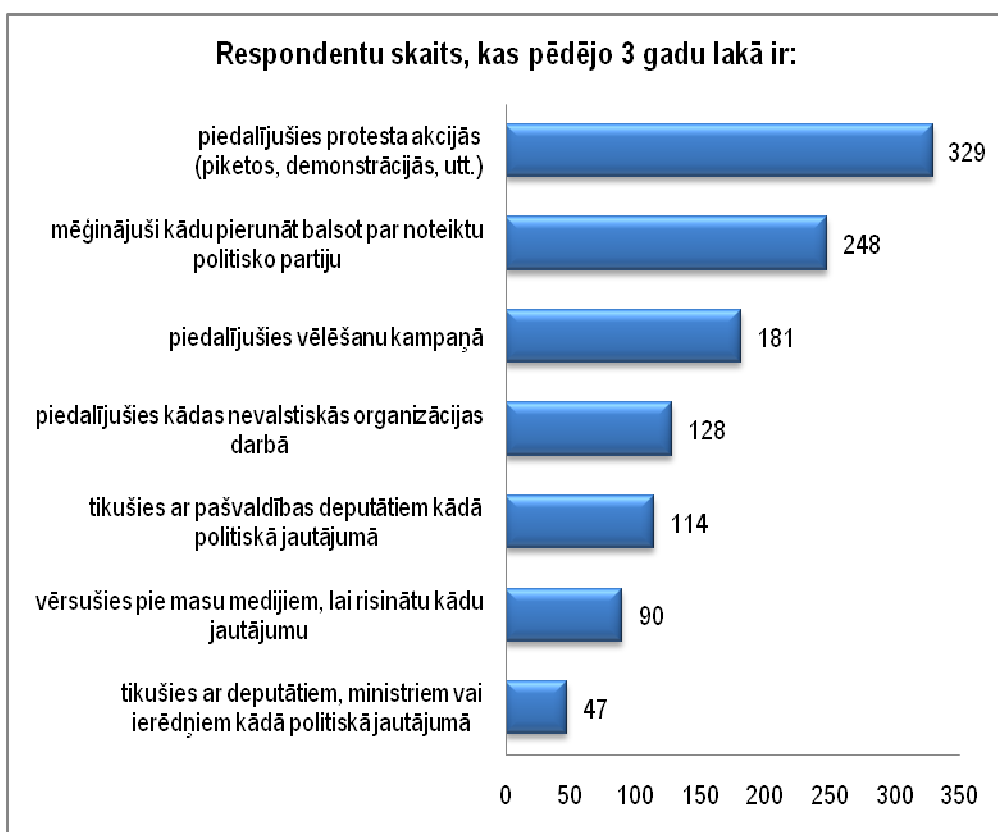
47% respondentu uzskata, ka Latvijas sabiedrību visvairāk šķel sociālā un materiālā noslāņošanās, 35% - ka valodas barjera, 31% - ka krasi labējo un kreiso partiju politiskie paziņojumi, 18% - masu mediji un 17% ir pārliecināti, ka lielu lomu sabiedrības šķelšanā spēlē ārvalstu propaganda.



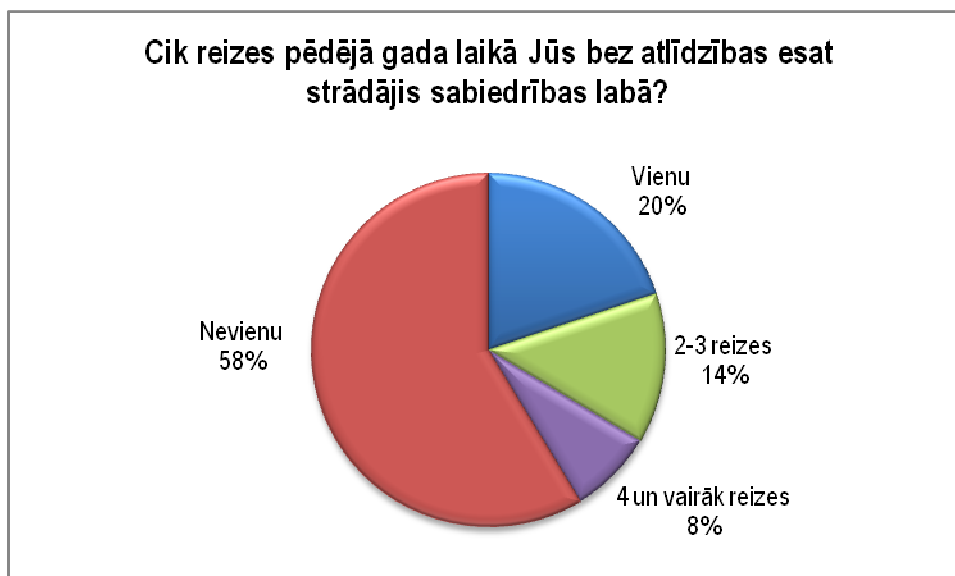
Attēls Nr.31. Latvijas sabiedrību šķeljošie faktori (n=1200)

## Latvijas iedzīvotāju iesaistīšanās sabiedriskajos procesos

No visiem sociāli politiskajiem procesiem visvairāk (27%) respondentu ir iesaistījušies pasīvi, t.i. parakstot kādu aicinājumu (piemēram, referendumu sasaukšanai). 12% ir piedalījušies demonstrācijās vai piketos, 9% tikušies ar pašvaldības deputātiem, 4% ar Saeimas deputātiem, ministriem vai ierēdņiem. 7% ir vērsušies pēc palīdzības kāda jautājuma risināšanā pie masu medijiem un 11% piedalījušies kādas nevalstiskas organizācijas darbā. 15% aptaujāto apgalvo, ka ir piedalījušies kādā vēlēšanu kampaņā, bet 21% - ir mēģinājuši pārliecināt balsot par kādu politisko partiju.



Attēls Nr.32. Respondentu sociāli politiskā aktivitātes (n=1200)



Attēls Nr.33. Respondentu piedalīšanās sabiedriskajā darbā (n=1200)

Lielākā daļa Latvijas sabiedrības (59%) pēdējā gada laikā nevienu reizi bez atlīdzības nav strādājusi sabiedrības labā. 20% aptaujāto apgalvo, ka to ir darījuši 1 reizi, 14% - ka divas līdz trīs reizes, bet 8% respondentu, ka - 4 un vairāk reizes pēdējā gada laikā.



Attēls Nr.34. Respondentu satversmes zināšanas (n=1197)

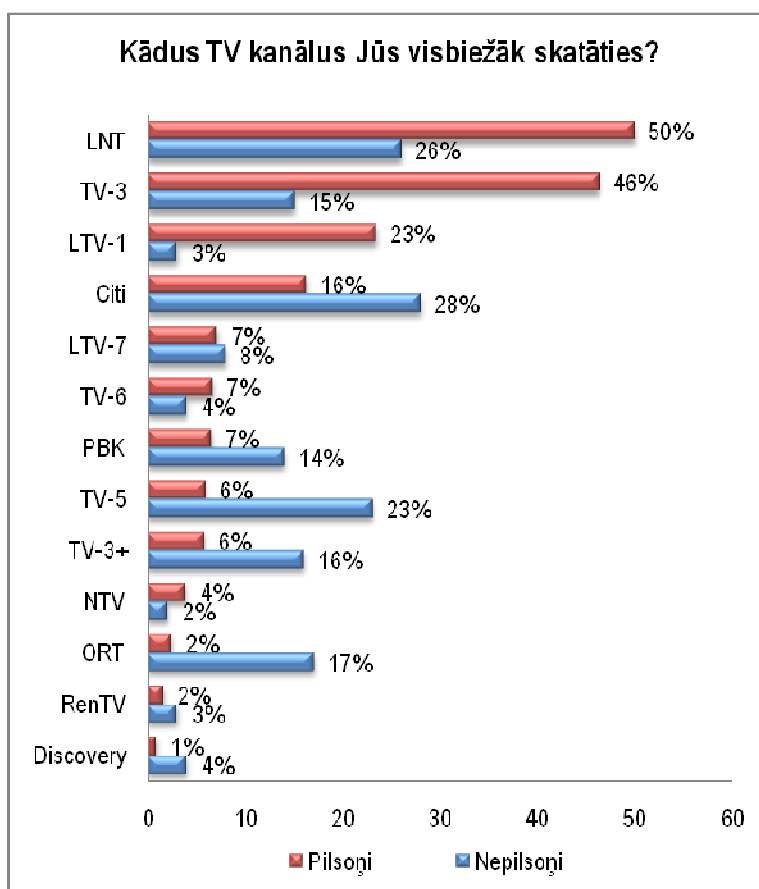
70% Latvijas iedzīvotāju apgalvo, ka vismaz daļēji zina, kādas tiesības viņiem nodrošina Satversme, 29% atzina, ka to nezina.

24% pilsoņu un 7% nepilsoņu zina, kādas tiesības viņiem nodrošina LR Satversme, 53% pilsoņu un 40% nepilsoņu to daļēji pārzina, savukārt, vairāk nekā puse (53%) nepilsoņu atzīst, ka nezina, kādas tiesības tiem nodrošina Satversme.



## Masu saziņas līdzekļu izmantošana

95% respondentu izmanto televīziju kā informācijas ieguves avotu.<sup>3</sup> Vairums Latvijas iedzīvotāju informācijas iegūšanai un izklaidei ikdienā visbiežāk skatās Latvijas TV kanālus. Pilsoņu vidū vispopulārākie televīzijas kanāli ir LNT, TV-3 un LTV-1, bet nepilsoņi izvēlas LNT, TV-5 un ORT. LNT kā vienu no visbiežāk skatītajiem TV kanāliem nosauc 50% pilsoņu un 26% nepilsoņu; TV-3 – 46% pilsoņu un 15% nepilsoņu, LTV-1 – 23% pilsoņu un tikai 3% nepilsoņu, TV-5 – 6% pilsoņu un 23% nepilsoņu. Salīdzinoši liela daļa iedzīvotāju izvēlas dažādus citus, pārsvarā satelīttelevīzijas piedāvātos kanālus, attiecīgi 16% pilsoņu un 28% nepilsoņu, savukārt, LTV-7 ir izdevies piesaistīt vienlīdz lielu pilsoņu un nepilsoņu īpatsvaru – 7% pilsoņu un 8% nepilsoņu regulāri skatās šo kanālu.



Attēls Nr. 35 Visbiežāk skatītie TV kanāli pilsoņu-nepilsoņu griezumā.

Līdzīgi kā iepriekšējā pētījumā, televīzija vēl joprojām ir populārākais medijs un LNT ir populārākais TV kanāls.

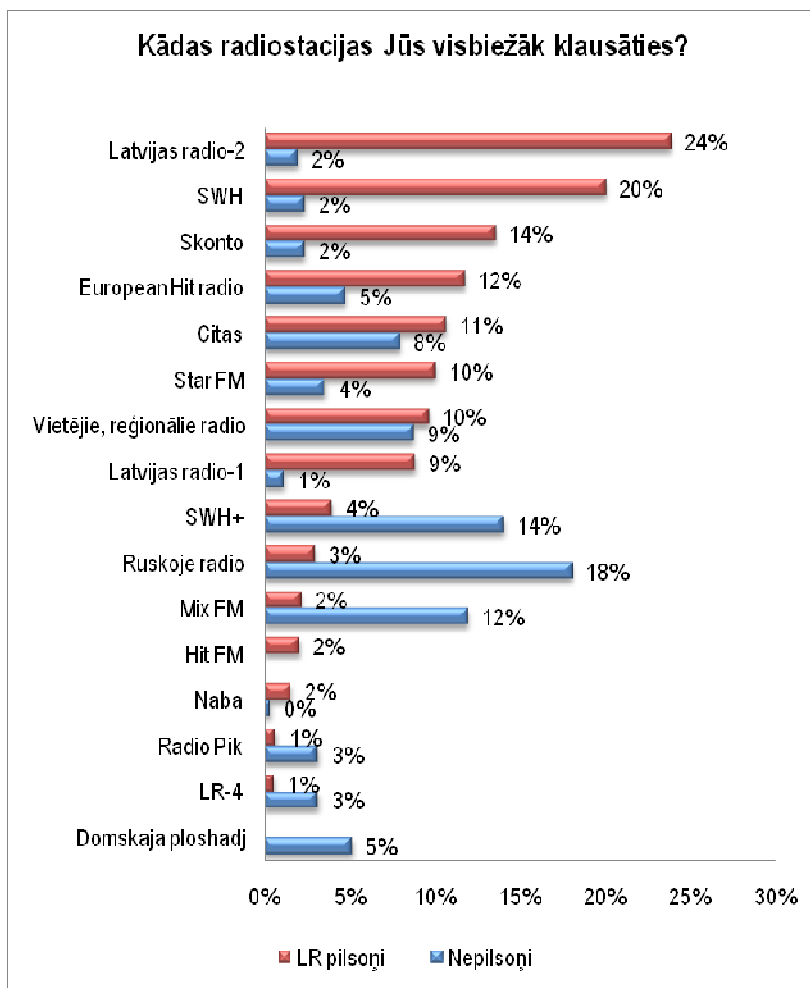
<sup>3</sup> Respondenti varēja nosaukt maksimums 3 visbiežāk skatītos TV kanālus, kā arī ne vairāk par 3 preses izdevumiem, radiostacijām un interneta vietnēm.

Presi kā informācijas avotu izmanto 87% pilsoņu un 85% nepilsoņu. Visbiežāk Latvijas iedzīvotāji lasa dažādus žurnālus. No laikrakstiem visvairāk pilsoņu lasa Dienu (27%), vietējos vai reģionālos laikrakstus (2%), Latvijas avīzi un Neatkarīgo rīta avīzi – 9% pilsoņu. Nepilsoņu vidū visvairāk lasa avīzi Čas (21%), Vesti Segodņa (19%), vietējos vai reģionālos izdevumus (16%) un Telegraf (11%). Vienlīdz lielu popularitāti kā pilsoņu tā nepilsoņu vidū ir iemantojusi bezmaksas avīze 5 minūtes – to lasa 7% pilsoņu un 9% nepilsoņu. Dienu lasa 6% nepilsoņu, bet Latvijas avīzi un Diena biznesu apmēram 1% nepilsoņu



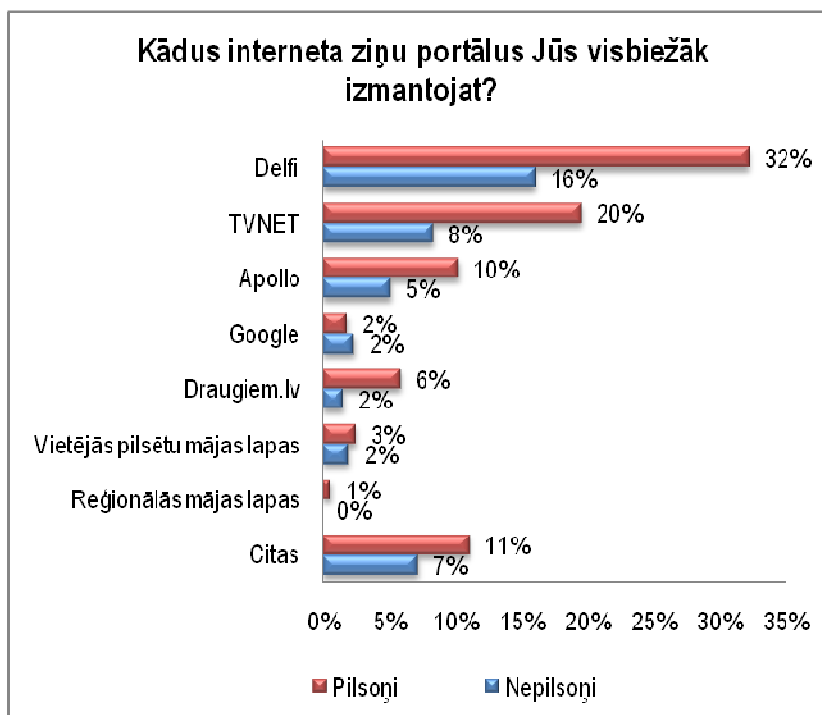
Attēls Nr. 36 Visbiežāk lasītie preses izdevumi pilsoņu-nepilsoņu griezumā.

Pilsoņu grupā vispopulārākās radiostacijas ir LR-2, SWH un Skonto. Latvijas Radio-2 klausās gandrīz katrs ceturtais pilsonis (24%), SWH – katrs piektais (20%) un Skonto gandrīz katrs sestais LR pilsonis (14%). Nepilsoņu vidū vispopulārākā ir Ruskoje radio (18%), SWH+ (14%) un MixFM (12%).



Attēls Nr. 37 Visbiežāk klausītās radiostacijas pilsoņu-nepilsoņu griezumā.

Internetu kā informācijas iegūšanas avotu izmanto 58% Latvijas iedzīvotāju, pilsoņi apmēram 2 reizes biežāk kā nepilsoņi. Populārākās interneta vietnes ir Delfi, TVNET un Apollo. Portālu Delfi lieto apmēram trešdaļa pilsoņu un 16% nepilsoņu, TVNET – 20% pilsoņu un 8% nepilsoņu, bet Apollo – 10% pilsoņu un 5% nepilsoņu. 6% pilsoņu un 2% nepilsoņu arī populāro Draugiem.lv interneta vietni uzskata par ziņu portālu.



Attēls Nr. 38 Visbiežāk izmantotie interneta resursi pilsoņu-nepilsoņu griezumā.

No visiem plašsaziņas līdzekļiem visatšķirīgākās auditorijas ir preses izdevumiem un radiostacijām – visbiežāk gan pilsoņi, gan nepilsoņi tos izvēlas savā dzimtajā valodā. Kopumā jāsecina, ka reģionos informācijas telpa ir vienotāka nekā Rīgā (Rīgas reģionā), jo gan vietējie laikraksti, gan radiostacijas ir piesaistījuši vienlīdz lielu pilsoņu un nepilsoņu īpatsvaru.

## Latvijas iedzīvotāju sociālā identitāte

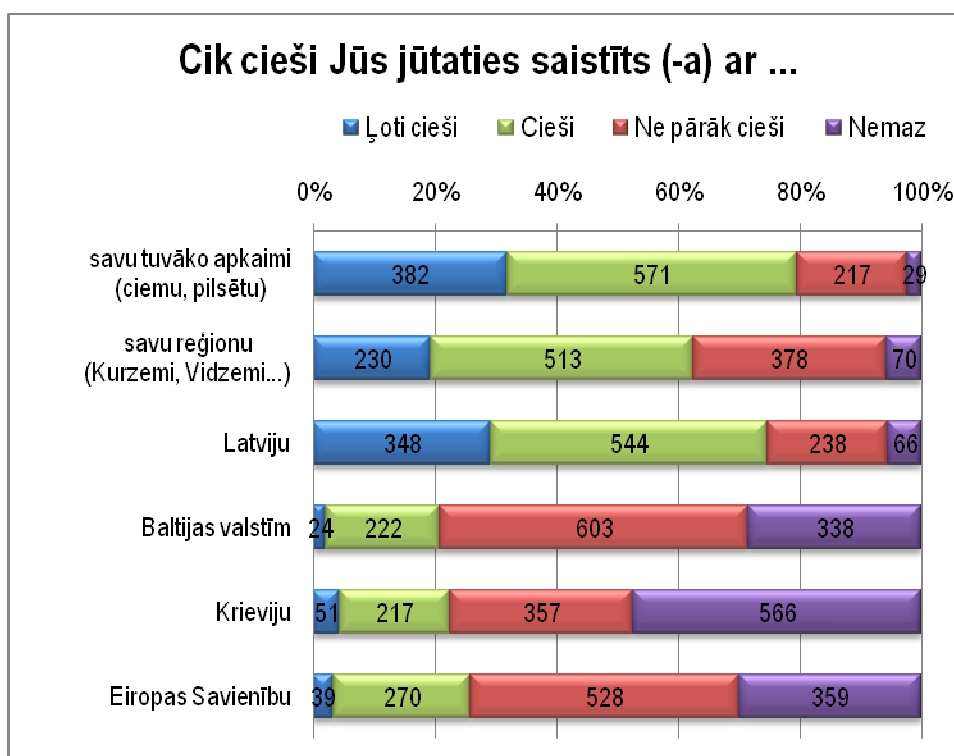
### Piederības sajūta

Ceturtdaļa daļa respondentu nejūtas cieši saistīti ar Latviju. Nepilsoņu vidū tādu cilvēku ir vairāk nekā pilsoņu grupā, attiecīgi 49% nepilsoņu un 19% pilsoņu nejūtas cieši saistīti ar Latviju. 81% pilsoņu un 51% nepilsoņu jūtas cieši vai ļoti cieši saistīti ar Latviju. Aplūkojot šo jautājumu vecumposmu griezumā, rezultāti liecina, ka visciešāk ar Latviju ir saistītie jaunāko vecumposmu respondenti, t.i. 15-40 gadu vecumā un vecāki par 51 gadu, bet 41-50 gadu vecumā cilvēki jūtas salīdzinoši mazāk saistīti ar savu valsti. Savukārt, reģionu sadalījuma dati liecina, ka Vidzemes reģiona respondenti (93%) jūt visciešākās saites ar Latviju, viņiem seko Rīgas reģiona iedzīvotāji (80%), bet visvājākās saites ar Latviju ir Latgales (58%) un Zemgales (56%) reģionu iedzīvotājiem.

Ar savu tuvāko apkārtni vai pilsētu cieši saistīti jūtas 79% aptaujāto (81% pilsoņu un 74% nepilsoņu); ar savu reģionu cieši saistīti jūtas 62% respondentu (66% pilsoņu un 49% nepilsoņu).

21% respondentu jūtas cieši saistīti ar Baltijas valstīm (23% pilsoņu un 11% nepilsoņu, bet 22% - ar Krieviju (16% pilsoņu un 49% nepilsoņu).

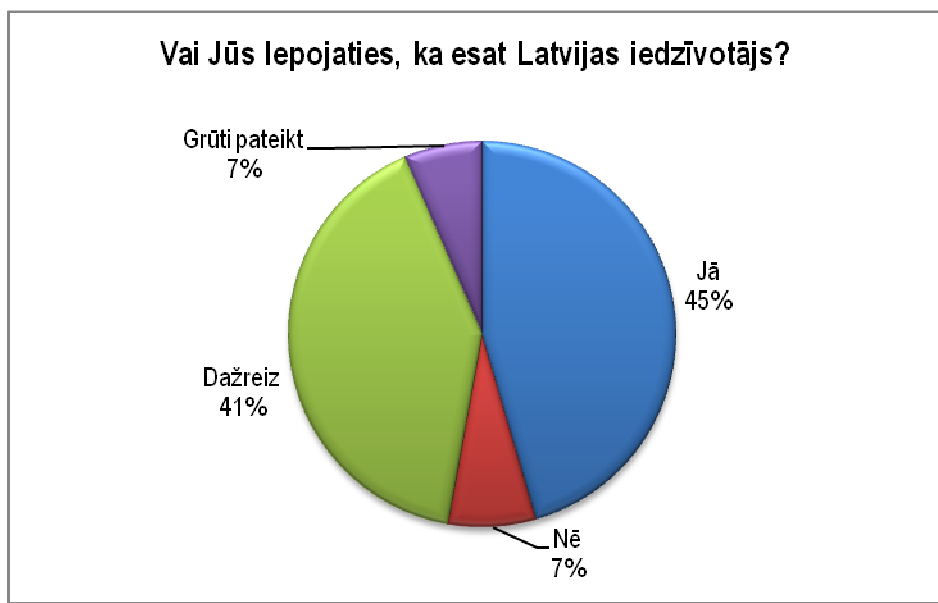
Ar Eiropas Savienību cieši saistīti jūtas 26% Latvijas iedzīvotāju (28% pilsoņu un 16% nepilsoņu).



Attēls Nr.39 Respondentu piederības sajūta (n=1200)

### Lepnums

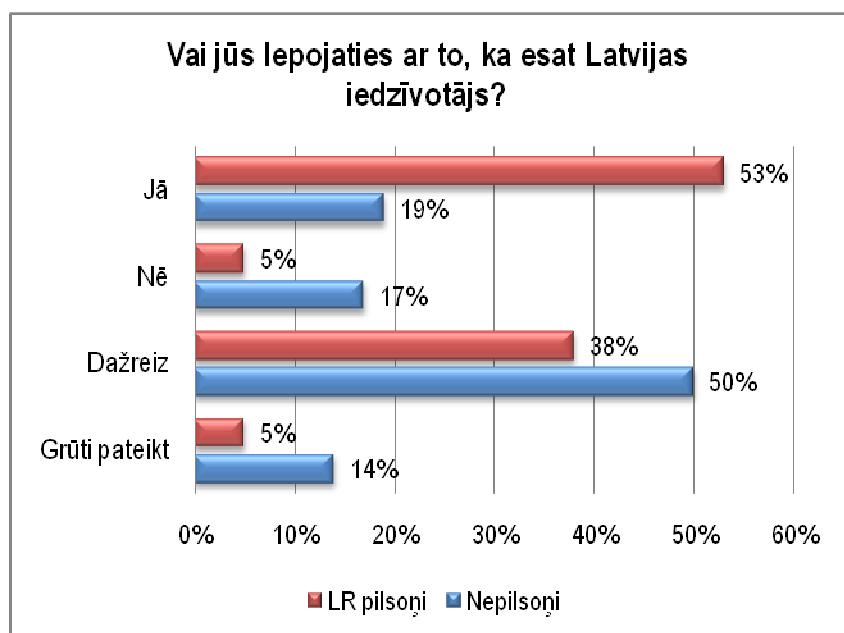
45,5% aptaujāto jūtas lepni, ka ir Latvijas iedzīvotāji, 41% dažreiz lepojas, ka dzīvo Latvijā, 7% nelepojas un 6,5% ir grūti pateikt. Vidzemnieki no visu reģionu pārstāvjiem visvairāk lepojas ar to, ka dzīvo Latvijā, turpretim Kurzemnieki vairāk kā citi būt gatavi aizstāvēt Latviju apdraudējuma gadījumā.



Attēls Nr.40 Lepnums par Latviju (n=1200)

Salīdzinot rezultātus pilsoņu – nepilsoņu griezumā, redzams, ka pilsoņi biežāk nekā nepilsoņi lepojas, ka dzīvo Latvijā (skat . attēlu Nr.35).

2000.gadā veiktajā pētījumā 45% pilsoņu un 12% nepilsoņu atzina, ka ļoti lepojas un 36% pilsoņu un 38% nepilsoņu, ka - drīzāk lepojas ar to, ka dzīvo Latvijā. Ir saglabājusies tendence, ka pilsoņi ir lepnāki par savu valsti kā nepilsoņi.



Attēls Nr.41 LR pilsoņu un nepilsoņu lepnuma jūtas par Latviju (% no LR pilsoņiem (n=951) un % no tiem, kas nav LR pilsoņi (n=249))

Jautājumi par patriotismu un gatavību aizstāvēt Latviju, tāpat kā par lepnumu pret savu valsti, ir indikatori respondentu piederības sajūtas noskaidrošanai.

60% Latvijas iedzīvotāju uzskata sevi par Latvijas patriotiem, 21% - sevi par tādiem neuzskata, bet 19% par to nav domājuši. Savukārt, ja Latvijas neatkarība tiktu apdraudēta, to aizstāvēt būtu gatavi 56% respondentu. 14% - to nedarītu, bet 30% ir grūti atbildēt uz šo jautājumu.

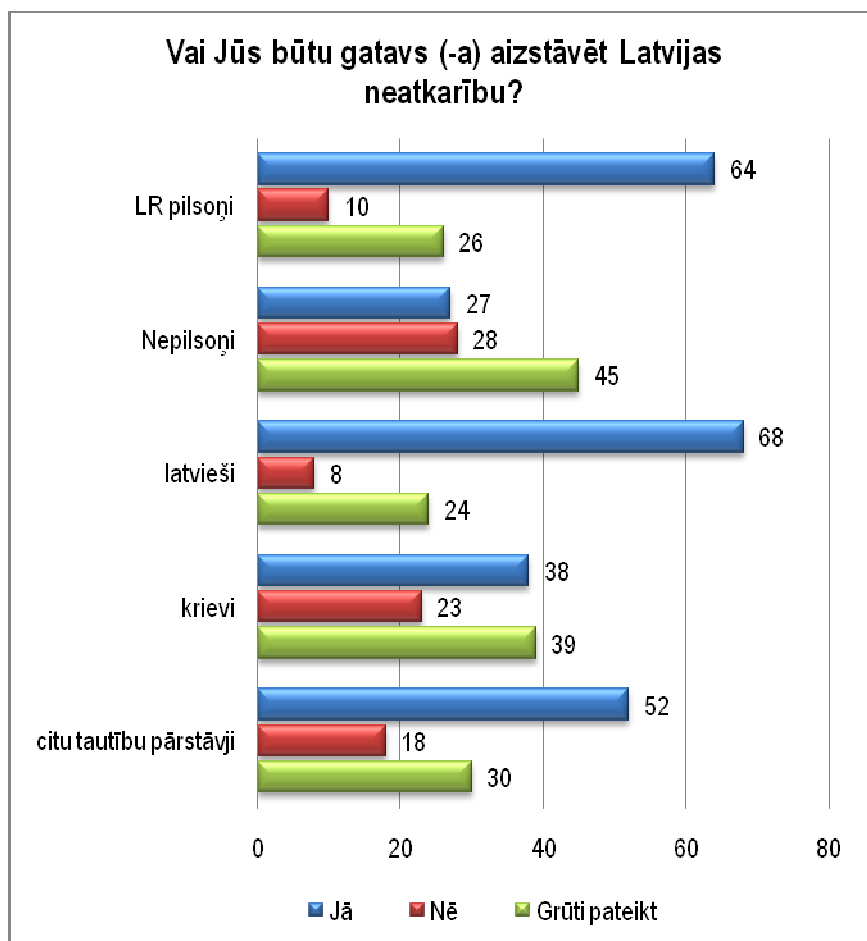


Attēls Nr.42 Latvijas patriotu īpatsvars (n=1197)



Attēls Nr.43 Vai būtu gatavs aizstāvēt Latvijas neatkarību? (n=1198)

Uz jautājumu "Ja tiktu apdraudēta Latvijas neatkarība, vai Jūs būtu gatavs (-a) to aizstāvēt?", 64% LR pilsoņu un 27% nepilsoņu atbildēja apstiprinoši, tādējādi paužot emocionālo piederību Latvijai. Līdzīgi 71% pilsoņu un 20% nepilsoņu uzskata sevi par patriotiem, nedaudz mazāka atšķirība ir pilsoņu un nepilsoņu lepnuma jūtās pret Latviju (attiecīgi 53% un 19%), tomēr ir vērojama vienota tendence visu triju jautājumu atbildēs – pilsoņi jūtas emocionāli tuvāki Latvijai nekā nepilsoņi.



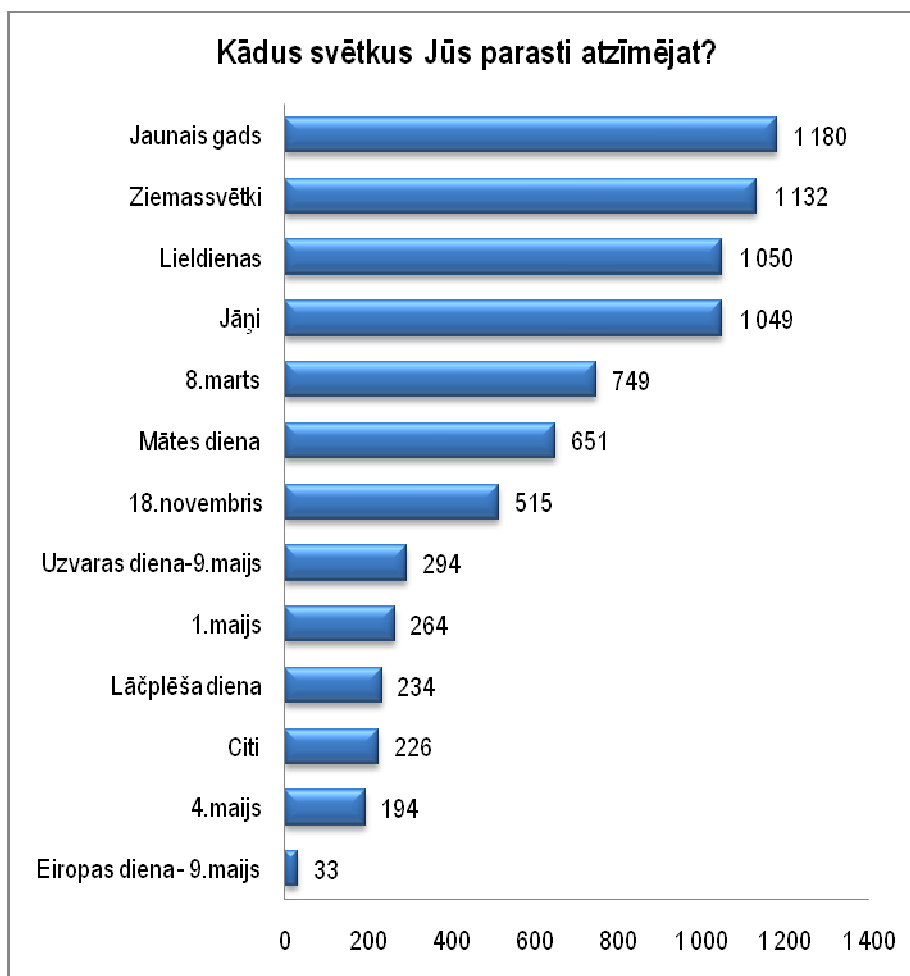
Attēls Nr.44 Pilsoņu un nepilsoņu, kā arī latviešu, krievu un citu tautību pārstāvju gatavība aizstāvēt Latvijas neatkarību, ja rastos tāda nepieciešamība (% no katras kategorijas)

#### **Pilsoņu un nepilsoņu svinamie svētki**

Gandrīz visi (98%) Latvijas iedzīvotāji svin Jaunā gada iestāšanos, popularitātes ziņā tam seko Ziemassvētki (94%), Lieldienas (88%) un Jāņi (88%). 62% Latvijas iedzīvotāju par svētkiem uzskata 8.martu un 54% - Mātes dienu.

18.novembri svin 43% un Lāčplēša dienu – 20% Latvijas iedzīvotāju, savukārt, Uzvaras dienu 9.maijā - ceturtdā daļa respondentu (25%).



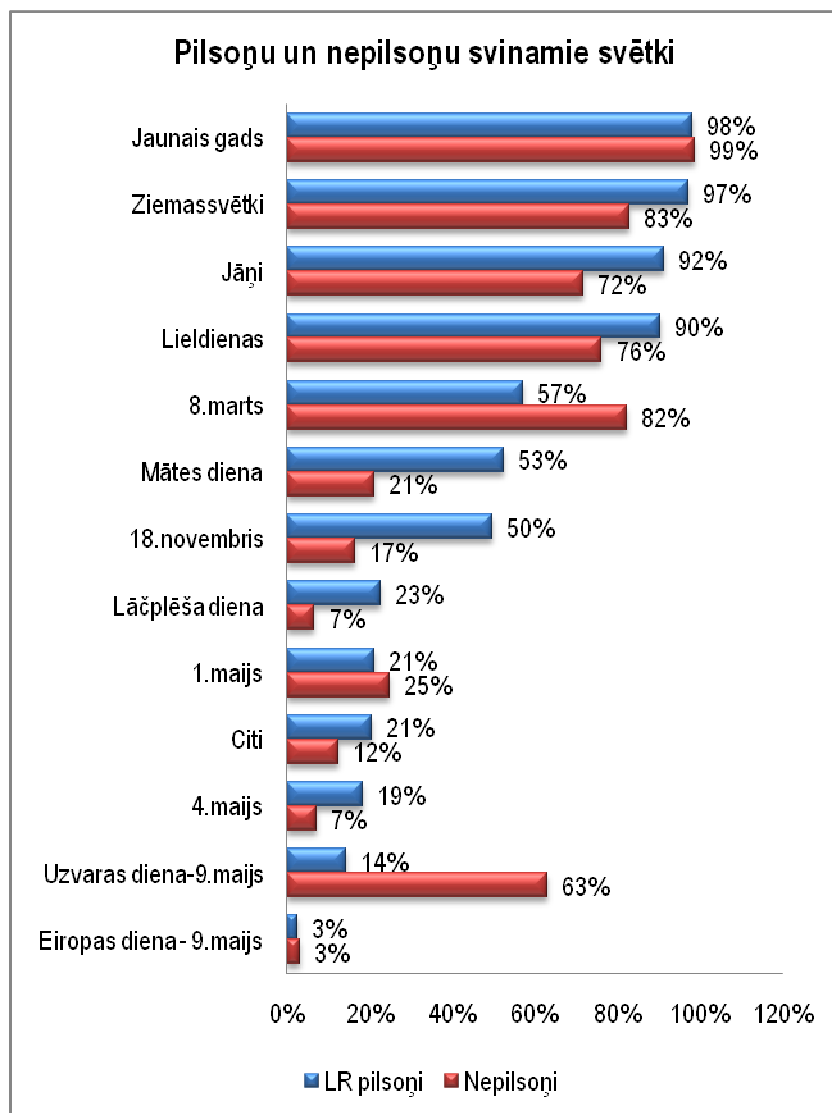


Attēls Nr.45 Respondentu svinamie svētki (neskaitot dzimšanas un vārda dienas). (n=1200)

Salīdzinot pilsoņu un nepilsoņu sniegtās atbildes, nemainīgi abās grupās visbiežāk tiek svinēta gadu mija un gadskārtu svētki: Ziemassvētki, Jāņi un Lieldienas. Lielākas atšķirības ir vērojamas 8.marta un Mātes dienas svinēšanas tradīcijās – nepilsoņi turpina svinēt Padomju laikā populāro "Sieviešu dienu" 8.martā, bet pilsoņi dod priekšroku Mātes dienai maija otrajā svētdienā.

18.novembris svin puse Latvijas pilsoņu un tikai 17% nepilsoņu; Lāčplēša dienu 11.novembrī svin 23% pilsoņu un 7% nepilsoņu, bet 4.maiju atzīmē 19% pilsoņu un 7% nepilsoņu.

Vislielākās atšķirības ir Uzvaras dienas atzīmēšanas tradīcijās – to svin 63% nepilsoņu un 4% - pilsoņu, taču, aplūkojot šī jautājuma atbildes tautību griezumā, jāsecina, ka to visbiežāk svin krievi (54%), citu tautību pārstāvji (41%) un 5% latviešu.



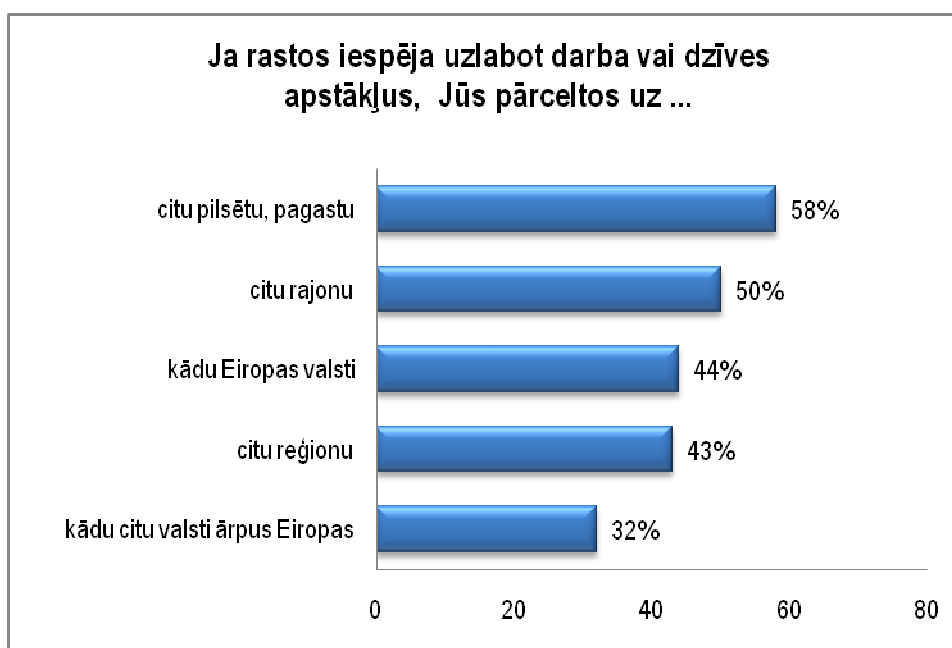
Attēls Nr.46 Pilsoņu (% no n=951) un nepilsoņu (% no n=249) svinamie svētki.

## Migrācija

### **Latvijas iedzīvotāju gatavība emigrēt dzīves un darba iespēju uzlabošanas nolūkā**

Kopumā vērtējot, aptuveni puse Latvijas iedzīvotāju būtu gatavi mainīt darbavietu, bet dzīvesvietu - nedaudz mazāk. Par to liecina tas, ka valsts robežās cilvēki retāk ir gatavi pārcelties uz citu reģionu (43%), taču uz citu pilsētu (58%) vai rajonu (50%) – labprātāk.

44% respondentu domā, ka būtu gatavi pārcelties uz kādu Eiropas valsti, ja tas sniegtu iespēju uzlabot to darba vai dzīves apstākļus, 32% būtu ar mieru pārcelties arī ārpus ES robežām. Aptuveni 2/5 jeb 40% Latvijas iedzīvotāju nav cieši saistīti ar "mājām" un izdevības gadījumā ir gatavi pārcelties uz citu dzīvesvietu. Pilsoņi (28%) jūtas ciešāk saistīti ar ES nekā nepilsoņi (16%), turpretim nepilsoņi ir vairāk orientēti uz dzīvesvietas maiņu labklājības līmeņa celšanas nolūkā kā pilsoņi. Uz kādu no Eiropas Savienības valsti būtu gatavi pārcelties 45% pilsoņu un 51% nepilsoņu; ārpus Eiropas Savienības robežām ir gatavi doties 29% pilsoņu un 51% nepilsoņu.

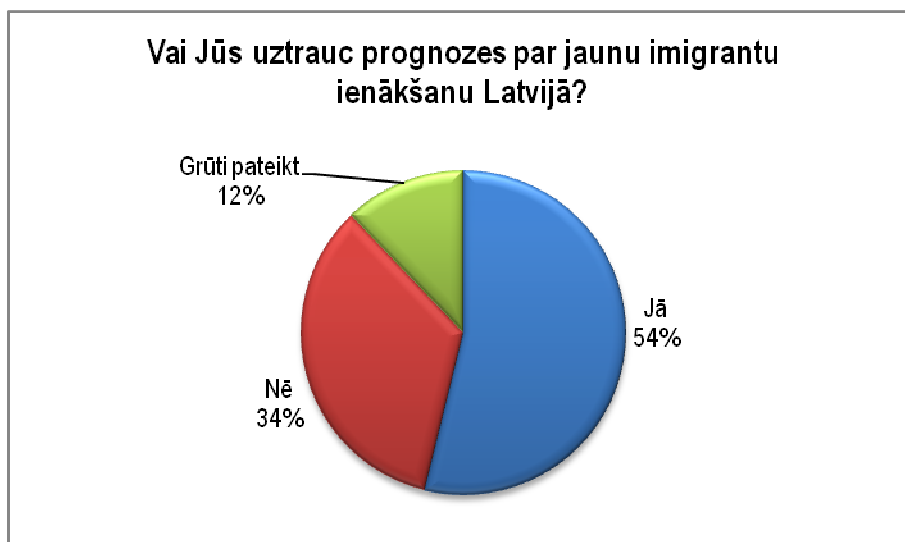


Attēls Nr.47 Latvijas iedzīvotāju gatavība pārcelties uz citu pilsētu, reģionu, valsti, utt. (n=1200)

### **Attieksme pret jaunu imigrantu ierašanos Latvijā**

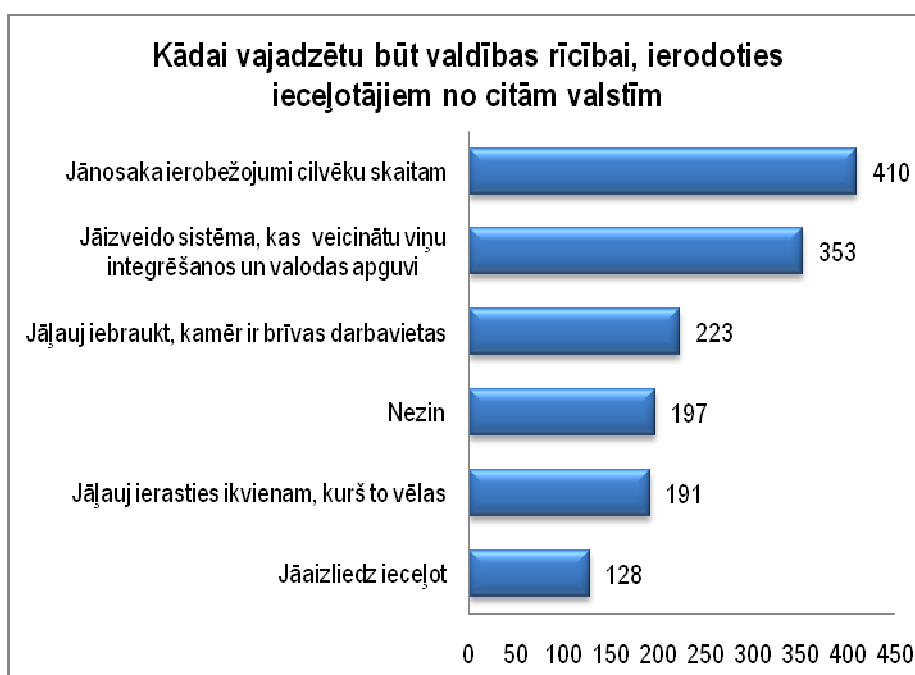
54% respondentu uztrauc prognozes par jaunu imigrantu iebrukšanu Latvijā, visvairāk šī iespējamība satrauc Rīgas reģiona iedzīvotājus (62%) un Vidzemiešus (61%), vismazāk Zemgales reģiona respondentus (32%). 34% no visiem Latvijas iedzīvotājiem atbildēja, ka viņus neuztrauc prognozes par jaunu imigrantu ieceļošanu Latvijā.

Aplūkojot rezultātus vecumposmu griezumā, vismazāk respondentu, kurus šīs prognozes uztrauc ir jaunu cilvēku vidū (15-30 gadu vecumā), visvairāk – 31-40 un 51-60 gadu vecumā.



Attēls Nr.48 Iedzīvotāju attieksme pret jaunu migrantu iebrukšanu Latvijā (n=1198)

34% respondentu uzskata, ka valdībai būtu jāierobežo cilvēku skaits, kuriem būtu atļauts iebrukt Latvijā, 29% uzskata, ka valdībai būtu jā dara viss iespējams, lai veicinātu viņu integrēšanos sabiedrībā un latviešu valodas apguvi. 19% respondentu šķiet, ka jāatļauj iebrukt, kamēr ir brīvas darbavietas, savukārt, 16% - visiem, kas to vēlas, bet 11% - ka jāizliedz ieceļot vispār.



Attēls Nr.49 Valdības vēlamā rīcība, ierodoties ieceļotājiem no citām valstīm (n=1196)

# Pētījuma kvalitatīvā daļa – fokusa grupu diskusijas

## Fokusa grupu diskusiju mērķis

Fokusa grupu diskusiju mērķis ir iegūt padziļinātu informāciju par sabiedrības integrācijas un pilsonības iegūšanas aktuālajiem aspektiem, kā arī noskaidrot Latvijas iedzīvotāju pilsonības iegūšanas/neiegūšanas motivāciju, kopīgo un atšķirīgo pilsoņu un nepilsoņu līdzdalībā sabiedriski politiskajos procesos un piederības sajūtas aspektā. Fokusa grupas sniedz iespēju atklāt atsevišķu sabiedrības daļu rīcības motivāciju, noskaņojumu, attieksmi un stereotipus, tādējādi sniedzot papildus informāciju politikas veidošanas un rīcības plānu izstrādes procesā.

## Fokusa grupu diskusiju apraksts

Fokusa grupu diskusijas tiks veiktas, lai precizētu kvantitatīvajā apsekojumā iegūto informāciju un noskaidrotu personu viedokļu atšķirību iemeslus, rīcības motivāciju.

Kopā tiks organizētas 7 fokusa grupu diskusijas.

- Jaunie pilsoņi (krieviski runājošie bijušie LR nepilsoņi)
- Ārvalstnieki, kas kļuvuši par Latvijas pilsoņiem
- Nepilsoņi, kas vismaz 10 gadus dzīvo Latvijā
- Krievu plūsmas skolu jaunieši ar un bez Latvijas pilsonības
- Krievu plūsmas skolu skolotāji
- Latviešu plūsmas skolu jaunieši ar un bez Latvijas pilsonības
- Latviešu tautības Latvijas pilsoņi

Divas no minētajām grupu diskusijām notika latviešu valodā, pārējās piecas krievu valodā. Attiecīgā valoda tika izvēlēta, balstoties uz grupas dalībnieku vēlmēm un iespējām visprecīzāk izteikt savu viedokli. Latviešu valodā vadītajās diskusijās piedalījās tikai pilsoņi, turpretim krievu fokusa grupas bija jauktas, izņemot īpaši noteiktās – divas jauno pilsoņu grupas (tajās piedalījās tikai pilsoņi) un vienu nepilsoņu grupu.

Fokusa grupu diskusijās apskatāmās tēmas:

- Latvijas kā simbola uztvere
- Pilsoņa un nepilsoņa tēls
- Pilsonības iegūšanas motivācija
- Cittautiešu loma Latvijā
- Jautājumi par naturalizācijas procesu
- Jautājums par Pilsoņu dienas ieviešanu

## Kopējie secinājumi par latviešu fokusa grupām

Kopumā no diskusijas par to, ar ko asociējas Latvija, ir redzams, ka abu latviski runājošo grupu dalībniekiem Latvija saistās galvenokārt ar teritoriju, etnisko latvietību un dažādiem kultūrvēsturiskiem simboliem: dzimteni, tēvzemi, karogu, himnu un ģerboni, ar dziesmusvētkiem un Jāņiem. Latvija tiek asociēta arī ar latviešu tautu un tās vēsturi. Tēvzemes un dzimtenes jēdziens saistās ar teritoriju, kurā cilvēks ir piedzimis un uzaudzis, kas tāpēc ir labāk pazīstama nekā citas teritorijas, tajā var atgriezties un tajā ir vairāk pazīstamu cilvēku.

Latvija diskusiju dalībniekiem neeksistē kā politisks subjekts. Līdz ar to no diskusijas par Latviju tiek izslēgti politiski jautājumi, dalībnieki uzskata, ka nepastāv nekādi politiskie ideāli (izņemot ekonomiska rakstura sapņus – "sakārtota, pārtikusī zeme, kurā cilvēki ir laimīgi"). Jēdzieni „demokrātija“, „Satversme“, „Saeima“ nav starp tiem, ar ko Latvija asociējas tās pilsoņiem. Politika parādās tikai kā rīcībpolitika (vai tās problēmas, piemēram, korupcija), nevis tiek saistīta ar politiska rakstura idejām.

Latvijas kā politiskas vienības tēls ir izteikti vājš. Kā galvenās atšķirības starp Latviju un LPSR tiek minētas dažādā ekonomika un dažas politiski mazāk svarīgas brīvības (piemēram, pārvietošanās brīvība). Latvija kā demokrātiska sabiedrība un valsts vai kā politiska vienība, kuras pamati balstās Satversmē ierakstītos pamatprincipos, vai kā pilsoņu kopums netiek spontāni pieminēta. Arī pēc diskusijas vadītāja mudinājuma šāds tēls šķiet neskaidrs un nesvarīgs.

Tāpēc var secināt, ka Latvija diskusijas dalībniekiem ir teritorija, kuru apdzīvo dažādi cilvēki, bet kam ir ļoti mazs sakars ar Latviju kā politisku vienību. Latvija ir etniski-teritoriāls, bet daudz mazāk politiskos uzskatos balstīts veidojums. Skolu jauniešiem visā diskusijas laikā ir grūtības novilkt robežu starp pilsonības jēdzienu un latviskumu. Kaut arī viņi apzinās, ka pilsoņi var būt arī cilvēki, kas nav latvieši un ir latvieši, kuriem nav pilsonības, tomēr pamata formula, šķiet, ir pilsonis=latvietis.

Par vienu no būtiskākajiem iemesliem pilsonības iegūšanai tiek uzskatīta nepieciešamība dokumentāri un juridiski nostiprināt savu saikni ar Latviju. Tomēr, ņemot vērā, ka Latvija bieži vien tiek asociēta ar latvisko kultūru un etniskumu, šāds uzskats var būt problemātisks personām, kuras vēlas piedoties Latvijas pilsoņu kopumam, bet nevēlas zaudēt savu etniskumu. Šeit iespējams konflikts starp to, ko sagaida esošie Latvijas pilsoņi – latvieši un to, ko ar pilsonības iegūšanu saprot bijušie nepilsoņi, kas piederīgi citām etniskajām grupām.

Diskusija par pilsonību un pilsoņiem parāda, ka diskusiju dalībniekiem ir grūti identificēt pilsoņa īpašās iezīmes, priekšrocības un nozīmi. Lai veidotos izpratne par to, ka Latvijas pilsoņi veido vienotu grupu, kuras pamatā ir Satversmē iestrādāto demokrātijas principu atzišana, ir nepieciešams nopietns izglītojošs darbs, kuru mūsdienu izglītības sistēma acīmredzot nespēj sniegt.

Abās latviešu fokusa grupās nebija vienota viedokļa par atvieglojumu piešķiršanu dažādām cilvēku kategorijām. Vienas grupas dalībnieki (latviešu tautības pilsoņi, pieaugušie) bija ļoti labvēlīgi noskaņoti pret pilsonības piešķiršanu, uzskatot, ka būtu nepieciešams atvieglot ceļu uz pilsonību tiem, kas to patiešām vēlas vai arī "ir pelnījuši" (piemēram, runā latviešu valodā, ir lojāli noskaņoti). Par galveno kritēriju pilsonības iegūšanai tika izvirzīta valodas prasme. Turpretim otras diskusijas dalībnieki nesaskatīja nekādu vajadzību atvieglot pilsonības iegūšanas procesu, tika pausts uzskats, ka tie, kam būs pietiekama motivācija, vēlēsies iegūt pilsonību, bet tie, kam šādas motivācijas nav, visticamāk nav pietiekoši lojāli. Daļa dalībnieku uzskatīja, ka visnepareizāk atvieglojumus būtu piešķirt vecāka gadu gājuma nepilsoņiem, uzskatot, ka viņu lojalitātes līmenis ir viszemākais.

Jautāti par saspīlējumiem latviešu un krievu tautības pārstāvju vidū, grupu dalībnieki sākotnēji norāda, ka nedz latviešiem ir iebildumi pret krieviem, nedz arī krieviem ir problēmas saskarsmē ar latviešiem. Tomēr,

turpinot sarunu, atklājas, ka saspīlējums pastāv. Grupas dalībnieki diskusijā vairākkārt uzsver, ka iemesls šādam saspīlējumam ir dažu politisku grupējumu centieni pamatot savu esamību (TB/LNNK, PCTVL utml.).

Latvijā pilsoniskā integrācija netiek saprasta un/vai ir maz iespējama, jo pilsonības jēdziens tiek jaukts ar etniskuma jēdzienu. Pilsoņiem nav nekādu pilsonisko iezīmju, tiem ir tikai etniskas pazīmes. Pilsonība tiek pielīdzināta latviskumam.

## **Kopējie secinājumi par krievu valodā vadītajām fokusa grupām**

Salīdzinot ar latviešu grupām, daudz retāk tiek apjūsmota Latvijas daba vai latviešu kultūra, bet daudz biežāk tiek uzsvērtas valsts pārvaldes negatīvas iezīmes (korupcija, savtīgums utt). Tomēr krievvalodīgo fokusa grupas tieši tik pat mazā mērā kā latviešu grupas asociē Latviju ar politiskām idejām, ideāliem vai principiem. Demokrātija vai Satversme netiek pieminētas, Saeima – tikai negatīvā ziņā. Fokusgrupu dalībnieki pauž uzskatu, ka Latvijas valsts nerūpējas par saviem iedzīvotājiem, jo tā nepiešķir tiem pilsonību un liek justies nepilnvērtīgiem šī iemesla dēļ.

LR pilsonības prestižs tiek vērtēts atkarībā no tā, kāds ir pašu grupu dalībnieku statuss – pilsonību ieguvušie uzskata, ka LR pilsonība ir prestiža, bet tie, kas to nav ieguvuši un negrasās to darīt, ir pārliecināti, ka tās prestižs ir zems.

Pilsonības vērtību galvenokārt nosaka utilitāri mērķi – kritēriji ir atvieglotas iespējas ceļot un strādāt noteiktās profesijās. Ja šie mērķi zūd, nepieciešamība pēc pilsonības ievērojami mazinās. Pieminēta tika arī vēlme piedalīties vēlēšanās, taču ne pārāk bieži. Pilsonībai ir arī simboliska nozīme – tā apliecina piederību kādai valstij, bet tā ir vērtība tikai tad, ja šī piederības sajūta jau pastāv.

Krievu grupās valda uzskats, ka cilvēkiem, kas Latvijā ir nodzīvojuši pietiekami ilgu laiku (5, 10 vai 20 gadi), pilsonība būtu piešķirama automātiski. Attieksme pret dubulpilsonību ir viennozīmīgi pozitīva.

Krievu (līdzīgi kā latviešu) grupās dominē uzskats, ka nesaskaņas starp latviešiem un krieviem pamatā ir nebūtiskas. Tās veidojas galvenokārt tāpēc, ka tas ir izdevīgi noteiktām politiskām grupām. Tomēr ir iespējams, ka diskutējot grupu dalībnieki sniedz vēlamo atbildi, kamēr ikdienas situācijās neiecietība parādās biežāk. Līdzīgi kā latviešu grupas, diskusiju dalībnieki uzsver, ka neiecietīgi un naidīgi ir tikai atsevišķi cilvēki.

Kopumā var secināt, ka gan latviešu, gan krievu vidū mierīga satiecība ar citām etniskajām grupām ir vērtība un cilvēki labprāt uz to tiektos. Krievu grupās ir jūtams aizvainojums par to, ka viņiem pilsonība netiek piešķirta automātiski vai arī tiek uzspiesta latviešu kultūra un valoda. Tomēr krievu grupās pilsonība tiek daudz mazāk asociēta ar etnisko piederību. Šeit pilsonība drīzāk ir fiziska saikne ar noteiktu teritoriju. Teritorialitātes ziņā krievu grupu izpratne par valsti un pilsonību tuvojas latviešu izpratnei. Tomēr atšķirībā no latviešiem, kuri uzskata šo par "savu" teritoriju, krievi Latviju uzskata par savu "otro" teritoriju, kurā gan viņi ir dzīvojuši pietiekami ilgi un tāpēc viņiem pienāktos tiesības šeit uzturēties pilnvērtīga iedzīvotāja statusā. Līdzīgi kā latvieši, arī krievi politiskos ideālus atstāj otrajā plānā vai ignorē pavisam.

## Fokusa grupu diskusiju dalībnieku pausto uzskatu apkopojums

### Pilsonības statuss un tā prestižs

Pēc krievu tautības jauno pilsoņu viedokļa, Latvijas pilsoņa statuss ir prestižs, jo dod vairākas privilēģijas (piederības izjūta valstij, pilnvērtīga dalība valsts politiskajā, ekonomiskajā dzīvē utt.), kā arī uzliek papildu atbildību.

Ārvalstnieki, kas kļuvuši par Latvijas pilsoņiem, uzskata, ka, lai kļūtu par Latvijas pilsoni, ir jābūt iekšējai sajūtai, ka viņš pieder šai valstij, jābūt vēlmei strādāt valsts labā. Cilvēka dzīves vietas izvēle un cilvēka rīcība izvēlētajā valstī daudz lielākā mērā liecina par pilsoniskumu un lojalitāti pret valsti, nekā oficiāls pilsoņa vai nepilsoņa statuss. Jāatzīst, ka vairums ārvalstnieku, kas jau ir ieguvuši LR pilsonību, vai vēlas to darīt naturalizējoties, tomēr diezgan slikti runā valsts valodā un ikdienas komunikācijā pārsvarā izmanto krievu valodu.

Latviešu plūsmas skolēniem diskusijas laikā ir grūtības novilkt robežu starp pilsoniskumu un latviskumu (gluži tāpat kā pārējo fokusa grupu dalībniekiem). Kaut arī viņi apzinās, ka pilsoņi var būt arī tie, kas nav latvieši, un latvieši var nebūt pilsoņi, tomēr pamata formula šķiet ir [latvietis=pilsonis]. No tā izriet, ka latviešu jauniešu skatījumā bijušie nepilsoņi, kas iegūst pilsonību, kļūst līdzīgāki latviešiem un zaudē daļu savas etniskās identitātes (tas labi redzams, salīdzinot latviešu, krievu un jauno krievu tautības pilsoņu personifikācijas). Grupas dalībnieki par vienu no būtiskākajiem iemesliem pilsonības iegūšanai min nepieciešamību juridiski nostiprināt savu saikni ar Latviju.

Krievu plūsmas skolu skolēni LR pilsonību uztver kā formalitāti, galvenā atšķirība starp LR pilsoni un nepilsoni ir iespēja piedalīties balsošanā, kas pašreiz skolēniem nav aktuāli. Diskusijas dalībnieki uzsver, ka LR pilsonība ir prestiža tikai pašā Latvijā, un plašākā mērogā daudz prestižāk ir būt par Francijas, Vācijas, Amerikas pilsoni. Arī pēc krievu plūsmas skolu skolotāju domām, Latvijas pilsonis ir ļoti formāls statuss, un nav nekāda iemesla šo statusu iegūt. Valsts varas pārstāvji nemotivē Latvijas iedzīvotājus mīlēt savu valsti, bet, tieši otrādi, atstumj tos. Viņi uzskata, ka Latvijas Republikas rūpes par saviem pilsoņiem ir minimālas.

Nepilsoņi uzskata, ka Latvijas pilsoņa statuss nav prestižs, jo cilvēks pēc pilsonības iegūšanas nejūt būtiskas pārmaiņas savā dzīvē, kaut arī ir vairāki argumenti PAR Latvijas pilsonības iegūšanu. Viens no iemesliem, kāpēc daudzi Latvijas iedzīvotāji joprojām ir nepilsoņi, ir principālitate, jo mīlestība un rūpes par savu valsti šie cilvēki jau ir pierādījuši ar savu rīcību, līdz ar to viņi uzskata, ka pilsoņa statuss viņiem būtu jāpiešķir automātiski.

### Pilsonības iegūšanas process un nepieciešamās pārmaiņas tajā

Naturalizācijas procesu krievu tautības jaunie pilsoņi kopumā vērtē pozitīvi, eksāmeni ir visai viegli. Pēc viņu domām dažām sabiedrības grupām – tiem, kas ir piedzimuši Latvijā, un tiem, kas ir nodzīvojuši Latvijā vismaz 10-15 gadus – LR pilsonība būtu jāpiešķir automātiski, bez naturalizācijas eksāmenu kārtošana. Arī ārvalstnieki, kas kļuvuši par Latvijas pilsoņiem, vēlētos lai LR pilsonību automātiski piešķirtu cilvēkiem, kas ir nodzīvojuši Latvijā noteiktu laika periodu. Vēl ārvalstnieki izteica priekšlikumu – izvirzīt vienādus LR pilsonības iegūšanas nosacījumus visiem Latvijas iedzīvotājiem, nepieļaujot izņēmumus. Būtu nepieciešams pārveidot arī latviešu valodas eksāmenus, jo atsevišķām sabiedrības grupām tie joprojām ir pārāk sarežģīti.



Krievu plūsmas skolu skolēni naturalizācijas procesu vērtē pozitīvi, taču tika arī izteiktas dažas rekomendācijas eksāmenu organizācijas uzlabošanai (noņemt videokameras no eksāmenu telpām, ātrāk izsniegt pilsoņa pasi pēc eksāmenu nolikšanas).

Pēc krievu plūsmas skolu skolotāju domām, Naturalizācijas process Latvijā ir pazemojošs, jo cilvēki, kas ilgstoši dzīvo Latvijā un strādā valsts labā, ar savu rīcību jau ir pierādījuši patriotismu un mīlestību pret Latvijas Republiku un automātiski ir nopelnījuši pilsoņa statusu.

Latviešu skolēni nesaskata nepieciešamību atvieglot pilsonības iegūšanas procesu. Pārbaudījumos jaunieši saskata zināmu drošības mehānismu, kas spētu atsiņāt Latvijas valstij nelobīgus cilvēkus, t.i., pastāv uzskats, ka tikai tie, kam būs pietiekama motivācija vēlēties iegūt pilsonību, bet tie, kam šādas motivācijas nav, droši vien arī nav pietiekoši lojāli. Grupas dalībnieki uzskata, ka gadījumā, ja viņiem būtu jāiet iegūt pilsonība līdzīgā procedūrā kā nepilsoņiem tagad, viņi noteikti ietu iegūt pilsonību. Savu motivāciju viņi skaidro ar nepieciešamību dokumentāri apstiprināt savu piederību šai sabiedrībai. Pilsonība tādējādi dod zināmu pašapziņu, un tā ir vairāk individuāla nepieciešamība nekā publiska, t.i., nav obligāti nepieciešama, lai to afišētu citiem.

### **Starpnacionālo attiecību raksturojums**

Nepilsoņi uzskata, ka krievi Latvijā jūtas latviešu apspiesti. Šī subjektīvā sajūta tiek skaidrota ar vairākiem iemesliem – naida pret krieviem tiek ieaudzināts ģimenē, politiskās intrigas (daudzi politiķi ir ieinteresēti nepilsoņa statusa saglabāšanā, tautas atšķirtībā), latviešu vēlēšanās pašapliecināties, pierādot savu spēku citu tautību apspiešanas ceļā u.c. Attieksme pret cittautiešiem esot arī atkarīga no cilvēka vecuma. Taču individuālā saskarsmē ar cittautiešiem latvieši pamatā izrāda labvēlīgu attieksmi.

Krievu plūsmas skolu skolēni izjūt vairāk naidīgu un nelabvēlīgu attieksmi no latviešu puses, jūt, ka viņiem ar varu tiek uzspiesta latviešu valoda, kultūra, un atbild latviešiem ar to pašu. Taču arī šīs grupas dalībnieki atzīmē, ka ilgstošākā saskarsmē ar latviešu tautības pārstāvjiem rodas savstarpēja interese un simpātijas.

Ārvalstnieki latviešu attieksmi pret cittautiešiem kopumā vērtē kā labvēlīgu. Kaut arī ir indivīdi, kuri pret cittautiešiem ir noskaņoti naidīgi, taču dalībnieki uzsver, ka negatīvi parasti tiek vērtēta nācija kopumā, bet starppersonu līmenī attieksme pret citas nācijas pārstāvjiem ir labvēlīga.

Krievu plūsmas skolu skolotājiem šķiet, ka cittautiešiem Latvijā nav nekādu tiesību, latvieši jūt visatļautību un daudzi no viņiem ir noskaņoti naidīgi pret krieviem. Cittautieši Latvijā ir spiesti ciest pazemojumus un netaisnīgus apvainojumus, viņu kultūru Latvijā nepārtraukti mēģina iznīcināt. Pozitīvi esot tas, ka latviešu vidū ir arī saprātīgi cilvēki, kuri ir gatavi palīdzēt krieviem un kuri izjūt kaunu par dažu savas tautības pārstāvju rīcību. Pastāv arī viedoklis, ka naidu starp tautībām Latvijā kurina un uztur LR valdība.

Par Latvijas pilsoņiem kļuvušie ārvalstnieki domā, ka Latvijā cilvēku attieksme pret cittautiešiem kopumā ir labvēlīga, taču Latvijas sabiedrībai pietrūkst saliedētības, vienotības. Jaunie pilsoņi uzskata, ka cittautieši Latvijā spēlē svarīgu lomu, iepazīstinot latviešus ar citām kultūrām, mācot meklēt kompromisus un veicinot veselīgu konkurenci starp tautībām.

### **Attieksme pret valsts politiku pilsonības un sabiedrības integrācijas jautājumos**

Latvijas valsts tā vietā, lai sekmētu pilsoniskās apziņas stiprināšanu, atstumj noteiktas cilvēku grupas no sabiedrības, ignorē šo sabiedrības grupu intereses, tādējādi pārdalot cilvēkus Latvijā uz divām naidīgām

pusēm – pilsoņi un nepilsoņi (diskusijas dalībnieki šo sadalījumu pielīdzina sadalījumam pēc nacionalitātes – latvieši un nelatvieši). Latvijas valdība ar spēku, ar naturalizāciju un reformām, mēģina uzspiest cittautiešiem savu valodu, kultūru, kaut gan Latvijas iedzīvotājs tāpat pārvalda gan latviešu valodu, gan latviešu kultūru un ir lojāls pret savu valsti. Nepilsoņu atteikšanās naturalizēties ir jāsaprot kā pretreakcija uz spiedienu no valdības puses.

Skolu reformu krievu plūsmas skolu skolēni vērtē negatīvi, jo prasības, ko tā izvirza, ir neadekvātas reālai situācijai: nav sagatavotas mācību grāmatas latviešu valodā, skolotāji ir krieviski runājošie, skolēni jau vairākus gadus mācību priekšmetu un specifiskus jēdzienus ir mācījušies krievu valodā. Skolu reforma būtu jāattiecina uz pirmklasniekiem, lai mācību process no paša sākuma norisinātos latviski.

## **Diskusiju dalībnieku ieteikumi**

Pēc latviešu tautības skolēnu domām, lai veidotos izpratne par to, ka Latvijas pilsoņi ir vienots veselums, kura pamatā ir Satversmē iestrādāto demokrātijas principi, ir nepieciešams nopietns izglītojošs darbs.

Krievu plūsmas skolu skolotāji uzskata, ka cilvēkiem Latvijā ir jābūt tolerancei, iecietība un cieņa pret citām tautībām, un labs piemērs ir situācija mūsdienu bērnudārzos, kur kopā darbojas un sadarbojas dažādu tautību bērni.

Ārvalstnieki uzskata, ka Latvijas sabiedrībai pietrūkst saliedētības, vienotības, tādēļ ir nepieciešami īpaši sabiedrības saliedēšanas pasākumi, un, pirmkārt, tas būtu dažādu tautību sadraudzības propagandēšana un sabiedrības dalīšanas pilsoņos un nepilsoņos nepieļaušana. Jēdzieniem "Latvijas iedzīvotājs" un "Latvijas pilsonis" jābūt vienlīdzīgiem. Arī pēc krievu plūsmas skolēnu domām, valdībai ir jāsekmē Latvijas sabiedrības saliedēšanu, un, pirmkārt, tas būtu jāpanāk ar "vajadzīguma" sajūtas radīšanu katram Latvijas iedzīvotājam, nevis uzspiežot latviešu kultūru.

Jaunie krievu tautības pilsoņi uzskata, ka būtiska loma Latvijas iedzīvotāju savstarpēju attiecību regulēšanā ir valdībai un valsts varas iestādēm. Latvijas politiķiem būtu jārada piederības izjūta valstij visiem Latvijas iedzīvotājiem, jāminimizē negatīvas informācijas apjoms par cittautiešiem masu medijos, jāorganizē „ēnu” dienas Saeimā, lai jau no agras bērnības ieaudzinātu cilvēkos pilsonisko apziņu un attīstītu prasmi sadarboties ar citu tautību pārstāvjiem. Pilsoņa diena varētu būt piemērots brīdis šo jautājumu aktualizēšanai. Arī nepilsoņi uzskata, ka Latvijas valdībai ir jāveicina Latvijas sabiedrības saliedēšana, ir jāieklausās cittautiešu viedokļos, un Pilsoņa diena varētu būt laba iespēja izveidot dialogu starp pilsoņiem, nepilsoņiem un valdību.

## Secinājumi un rekomendācijas

### Latvijas iedzīvotāju sociālā identitāte

Šobrīd Latvijā gan pilsoņi, gan nepilsoņi pilsoniskumu saista ar etniskumu, uzskatot, ka nepilsoņi, kļūstot par pilsoņiem, savā ziņā kļūst par latviešiem. Mūsdienās uzskats par to, kas ir valsts, ir mainījies. Līdz ar to savā ziņā novērojams, ka gan pilsoņi, gan nepilsoņi pilsoniskumu interpretē 19.gs. nacionālās valsts idejas kategorijās. Problēma rodas situācijā, kad cilvēki vēlas kļūt par pilsoņiem, vienlaicīgi saglabājot savu etniskumu, piemēram, krievs vēlas kļūt par pilsoni un saglabāt savu "krieviskumu" – kultūru, tradīcijas, valodu vai igauņi – savu "igauniskumu". **Tādējādi politikas izstrādē, nolūkā veicināt nepilsoņu integrāciju, jāpievērš lielāka uzmanība pilsonisko vērtību skaidrošanai un izpratnes radīšanai par tām, vienlaikus izvairoties no pilsonības asociēšanas ar etniskumu.**

### Latvijas iedzīvotāju attieksme pret sabiedrības integrācijas procesu

Apmēram puse Latvijas iedzīvotāju nav apmierināta ar demokrātijas attīstību valstī, taču neapmierinātības iemesls parasti ir negatīvā nostāja pret valsts sociāli ekonomisko situāciju un valsts pārvaldes iestāžu darbību. Vairums Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka Valsts pārvaldes institūcijas nekad vai reti pieņem sabiedrības interesēm atbilstošus lēmumus. Fokusa grupu diskusijās bieži izskanēja viedoklis, ka Latvijas valsts nerūpējas par nepilsoņiem un ka viena no tā izpausmēm ir pilsonības nepiešķiršana nepilsoņiem, kuri visu mūžu dzīvo Latvijā. Latvijas iedzīvotāji visciešāk jūtas saistīti ar savu tuvāko apkārtni. Pilsoņi tikpat cieši kā ar savu tuvāko apkārtni jūtas saistīti arī ar Latviju, savukārt, cieši saistīta ar Latviju jūtas tikai puse no nepilsoņiem. Kopumā ir vērojama vienota tendence - pilsoņi jūtas emocionāli tuvāki Latvijai nekā nepilsoņi.

Par spīti bieži pamanāmajam nepilsoņu un/vai ne-latviešu aizvainojumam, šādas izjūtas nevajadzētu pielīdzināt naidīgumam pret Latviju. "Aizvainotie" visbiežāk ir Latvijas patrioti. Aizvainojums rodas, ja nepilsoņi jūtas, ka netiek akceptēti kā pilntiesīgi Latvijas iedzīvotāji / pilsoņi. Fakts, ka nepilsoņi kritizē valdību vai latviešus, nozīmē, ka viņi aizstāv savas (jeb izmanto visu kopējās) demokrātiskās tiesības un brīvības, nevis ir nelojāli valstij. Viens no aizvainojuma cēloņiem un piederības sajūtas mazināšanās iemesliem nepilsoņiem mēdz būt arī atsevišķu indivīdu un krasi labējo politisko partiju nekorektie izteicieni vai paziņojumi. **Sabiedrības informēšanas un iecietības veicināšanas pasākumi būtu nepieciešami situācijas uzlabošanai.**

**Lai sabiedrībā veidotos izpratne par to, ka Latvijas tauta ir vienots veselums, kura pamatā ir Satversmē iestrādātie demokrātijas principi, ir nepieciešams nopietns informatīvs un izglītojošs darbs, uzsverot kopējās pilsoniskās un demokrātiskās vērtības. Jāizvairās no pasākumiem un rīcības, kas uzsvērtu etnisko latviešu īpašo vai privileģēto vietu Latvijas Republikā.**

## Latvijas iedzīvotāju attieksme pret pilsonības iegūšanas procesu

Vairums Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka Latvijā ir gan izdevīgi būt par nepilsoni, gan arī, ka nepilsoņiem ir pamats justies nedroši. Pēdējo septiņu gadu laikā sabiedrība ir kļuvusi zinošāka par nepilsoņu statusa priekšrocībām un trūkumiem - ir būtiski samazinājies to cilvēku īpatsvars, kuri uzskata, ka nepastāv nekādas atšķirības starp pilsoņiem un nepilsoņiem. Nepilsoņos ir mazinājušās krasi negatīvas sajūtas, savukārt pilsoņi sāk saprotošāk izturēties pret nepilsoņiem. Mazāk nekā ceturtdaļa nepilsoņu apgalvo, ka plāno iegūt Latvijas pilsonību tuvākajā laikā, tomēr vairums nepilsoņu, kuriem ir bērni, vēlas, lai viņi kļūst par Latvijas pilsoņiem. Salīdzinot ar 2000. gadā veikto pētījumu, nedaudz ir pieaudzis to nepilsoņu skaits, kas vēlas iegūt pilsonību, un nozīmīgi samazinājies pret pilsonības iegūšanu noraidoši noskaņoto nepilsoņu skaits. **Būtu jāizvērtē iespējamība piešķirt LR pilsonību visiem pēc 1991. gada Latvijā dzimušajiem un dzīvojošajiem bērniem, kā arī veikt izmaiņas naturalizācijas kārtībā, nosakot atvieglojumus gados veciem cilvēkiem.**

Visbiežāk minētais iemesls, kāpēc nepilsoņi nevēlas iegūt Latvijas pilsonību, ir praktisko ieguvumu trūkums - nepilsoņi neredz nepieciešamību tērēt laiku un kārtot eksāmenus, lai kļūtu par LR pilsoņiem. Šo var uzskatīt par indikatoru, ka pilsoņiem Latvijā nav īpašu privilēģiju, kas nepilsoņiem būtu liegtas un ko viņi vēlētos iegūt, taču tas var liecināt arī par vājām un nenoturīgām emocionālām saitēm ar Latvijas valsti. Labāku rezultātu varētu iegūt **netieši veicinot naturalizācijas procesu, piemēram radot Latvijas iedzīvotājiem (arī nepilsoņiem) "vajadzīguma" sajūtu, apliecinot ikviena Latvijas iedzīvotāja nozīmīgumu Latvijas labklājības celšanā.**

Gandrīz puse respondentu uzskata, ka, lai kļūtu par Latvijas pilsoni, ir jānokārto latviešu valodas zināšanu pārbaude. Par latviešu valodas pārbaudījuma nepieciešamību vienisprātis ir arī puse aptaujāto nepilsoņu, kā arī fokusa grupu diskusiju dalībnieki. **Latviešu valoda ir jāsauglabā kā pamata saziņas līdzeklis un jāsekmē nepilsoņu, ārvalstnieku un arī jauno pilsoņu valsts valodas prasmes uzlabošana un pilnveidošana, piedāvājot bezmaksas latviešu valodas un integrācijas kursus.**

**Jāizvērtē vēstures pārbaudījuma nozīme naturalizācijas procesā.** Pagātnes notikumus ļoti saasināt uztver visas iedzīvotāju grupas. Tomēr pēc būtības tas ir personiskās pārliecības jautājums un, ja vien tas neskar citu cilvēku tiesības un brīvības vai neizpaužas kā pretlikumīgas darbības, to nevajadzētu izvirzīt par lojalitātes vērtēšanas kritēriju. Iespējams, Satversmes zināšanas ir būtiskākas pilsoniskas sabiedrības veidošanās procesā.

## Patriotisms un Latvijas pilsonības prestižs

Mazāk nekā puse Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka Latvijas pilsonības prestižs ir augsts. Kā izrietēja no fokusa grupu diskusijām, biežāk tā uzskata pilsoņi, kā arī jaunie pilsoņi (bijušie nepilsoņi). Pārējo fokusa grupu diskusijās izskanēja viedoklis, ka, salīdzinot ar citām valstīm, Latvijas pilsonības prestižs nav sevišķi augsts, gandrīz puse respondentu uzskata, ka ir nepieciešamas aktivitātes Latvijas pilsonības prestiža paaugstināšanai. Krievi salīdzinoši retāk nekā latvieši un citu tautību pārstāvji uzskata, ka ir nepieciešams celt Latvijas pilsonības prestižu, un tika pausts atbalsts pasākumiem, kas stiprinātu pilsonisko apziņu un patriotismu.

**Valstī ir jārada pamats, uz kā būvēt savstarpēju sapratni un pilsoniskumu.** Tā var būt jebkāda aktivitāte, notikums vai process, par ko ikviens Latvijas iedzīvotājs var būt lepns un justos iesaistīts. Krievvalodīgo

fokusa grupas izrādīja piesardzību pret ideju par šādiem pasākumiem, jo baidījās, ka šāds pasākums varētu izvērsties par etnisko latviešu nacionālisma stiprināšanu, tādējādi atgrūžot viņus kā etniskos krievus vai citu minoritāšu pārstāvjus.

Pilsonības prestižs jeb lepnums par savu valsti vispirms ir atkarīgs no audzināšanas ģimenē, bērnudārzā un skolā. **Bērnu pilsoniskā audzināšana, sākot ar bērnudārza vecumu**, ir visbūtiskākais solis ikvienas personības patriotisma un pilsoniskās apziņas veidošanās procesā, kas ietekmēs sabiedrības integrāciju nākotnē (ilgtermiņā).

Pilsoņa dienas ieviešana varētu būt pozitīva, taču ir svarīgi, ar kādu mērķi un attieksmi pret nepilsoņiem šīs dienas aktivitātes tiks organizētas.

### **Etnisko attiecību novērtējums Latvijā**

Pētījuma gaitā iegūtā informācija liecina, ka sadzīviskā līmenī Latvijā nepastāv nesaskaņas dažādu tautību indivīdu starpā. Arī fokusa grupu diskusijās izskan viedoklis, ka ikdienā nepastāv problēmas starp latviešiem un krieviem (citu tautību pārstāvjiem), tomēr dažkārt krasi labējās un kreisās partijas veicina saasinājumu rašanos, piemēram, lai nodrošinātu sev elektorātu.

Dažos jautājumos pilsoņu un nepilsoņu, kā arī dažādu tautību pārstāvju viedokļi atšķiras, tomēr kopumā Latvijā iedzīvotāji pozitīvi izturas pret citu tautību pārstāvjiem. Īpaši jauniešu vidū etniska rakstura nesaskaņas parasti nav vērojamas. Fokusa grupu dalībnieki jauniešus raksturo kā "ziņkārīgākus un ieinteresētākus" un līdz ar to tolerantākus pret cittautiešiem, pretēji vecāka gadagājuma cilvēkiem, kas esot neiecietīgāki. **Jāvērš uzmanība uz sociālās atstumtības un nabadzības problēmu risināšanu**, jo, kā liecina pētījuma rezultāti, negatīvāk noskaņoti ir trūcīgākie un mazāk izglītotie Latvijas iedzīvotāji. Turpmākajā politikas plānošanā un īstenošanā jāņem vērā šie faktori, kuri ietekmē pilsonības iegūšanas un pilsoniskās iesaistīšanās procesus.

**Ir jāsekmē Latvijas sabiedrības saliedēšana, mudinot cilvēkus uz savstarpēju iecietību un toleranci**, veicinot citu kultūru izpratni ar dažādu multikulturālu aktivitāšu palīdzību – pasākumiem, nacionāliem svētkiem, izstādēm un konkursiem.

Kaut arī, salīdzinot ar 2000.gadu, Latvijā ir mazinājusies uzticība masu medijiem, tomēr tie ir viens no efektīvākajiem un vieglāk sasniedzamajiem instrumentiem integrācijas veicināšanā. Viens no veidiem, piemēram, varētu būt **sekmēt objektīvākas un etnisko integrāciju veicinošākas informācijas atspoguļošanu masu medijos**, piemēram, rīkojot konkursus (par sabiedrību vienojošāko laikrakstu, TV vai radio) vai atspoguļojot NVO veiktās aktivitātes.

Nedz krievi, nedz latvieši neizprot jēdzienu "cittautieši jeb citu tautību pārstāvji", tas tiek uztverts kā krievi. **Ir nepieciešams intensīvs, uzmanīgs skaidrošanas darbs.**

